अभियान साप्ताहिक

ABHIYAN WEEKLY

Devendrachudal@gmail.com

वर्ष : ४२ / अंक : ३२ / २०८१ चैत ८ गते शुक्रबार / नेपाल सम्वत ११४५ / Mar. 21, 2025 / मूल्य रू. १०/-

दाहालकै कारण गणतन्त्र गन्हायो

काठमाडौ । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई बलियो बनाउन दलहरू असफल भएपछि खास गरेर माओवादी केन्द्रले समाजवादी मोर्चा गठन गरेर त्यही मोर्चा मार्फत सत्तामा पुग्ने प्रयास गरिरहेको छ । सो मोर्चाको काम भनेको पूर्वराजासहित राजवादीहरूलाई गाली गलौज गर्नु र वर्तमान कांग्रेस–एमाले गठबन्धनको नेतृत्वको सरकारलाई घेराबन्दीमा पार्नु नै मुख्य उदेश्य रहेको प्रष्ट रूपमै देखिएको छ । राजावादीलाई गाली गर्नु भन्दा गणतन्त्रवादीहरू नै पहिला सच्चिनु आवश्यक रहेको छ । अहिले समाजवादी मोर्चामा रहेका प्राय सबै दलहरू पटक पटक सत्तामा पुगेका छन् । २०६२/६३ को आन्दोलन पछि सबै भन्दा बढी सत्तामा पुग्ने माओवादी केन्द्र नै हो ।

सत्तामा रहँदा दलहरूले राम्रो काम गर्न भन्दा पनि पार्टीगत स्वार्थ र व्यक्तिगत स्वार्थलाई हेरेर अघि बढेका हुनाले उनीहरू प्रति

बाँकी ८ पेजमा

हामीलाई *www.abhiyanweekly.com.np* मा पनि पढ्न सकिन्छ ।

पूर्वराजा गोरखा जाँदै

काठमाडौं । पूर्वराजा ज्ञानेन्द्र शाह यसै हप्ता गोरखा जाँदै छन् । पूजाअर्चनाका लागि उनी गोरखा जान लागेका हुन् । शाह यसै हप्ता गोरखनाथ, गोरखकाली र मनकामना मन्दिरमा पूजा गर्न जान लागेको उनका सम्वाद सचिव डा. फणिराज पाठकले जनाएका छन् ।

गोरखनाथको शाहवंशीय राजाहरूको राजपाठ सञ्चालनमा विशेष सम्बन्ध रहेको पाइन्छ । उनकै आशिर्वादले तत्कालीन राजाहरूले युद्ध जितेको बताइन्छ । इतिहासहरूमा गोरखनाथको आशीर्वाद र प्रेरणाका कारण द्रव्य शाहले लिगलिगकोटमाथि विजय हासिल गर्न सफल भएको पढ्न पाइन्छ ।

गोरखनाथले दिएको दही पृथ्वीनारायण शाहको खुट्टामा परेको र तिमीले टेकेको भूमि तिम्रो राज्य हुने छ भनी आशीर्वाद दिएका कारण नेपाल एकीकरणमा उनी सफल भएको पनि बताइन्छ ।

सुपारी आयात गर्न दिने निर्णय तत्काल सच्चाउ सरकार

काठमाडौ । पछिल्लो समयमा सरकारले असिमित रूपमा सुपारी आयातका लागि बाटो खोलिदिएको छ । नेपालमा ४ हजार १ सय हेक्टरमा सुपारीको खेती हुने तथ्यांकले देखाएको छ । त्यसबाट उत्पादित साढे १४ हजार टन सुपारीले नेपालको माग पुरा माग धान्छ । यो हिसाबले नेपालमै उत्पादन गरेको सुपारीले नेपालको माग पूरा गरि निर्यात समेत गर्न सकिने अवस्थामा सुपारीको असिमित आयात गर्न दिने निर्णय के का लागि गरेको हो । यसको प्रष्ट जवाफ सरकारले दिनुपर्दछ । यस्तो निर्णयले सरकारले गलत बाटो लिएको प्रष्ट हुन्छ । यस्तो कार्यले राज्यको छविमा समेत असर पर्न सक्छ । नेपालका सुपारी कृषकलाई सरकारले प्रोत्साहन गरी नेपालमै प्रर्याप्त सुपारी उत्पादन गरी निर्यात गर्न सक्ने वातावरण बनाउनुको सट्टा सुपारी आयात गर्न दिने निर्णय गर्न दुर्भाग्यको विषय हो ।

बाँकी ८ पेजमा

राजावादीलाई देखाएर मौकामा चौका हान्ने अध्यक्ष दाहालको रणनीति

पूर्वराजालाई लगाइएका आरोप दाहालले प्रमाणित गुर्नपर्छ

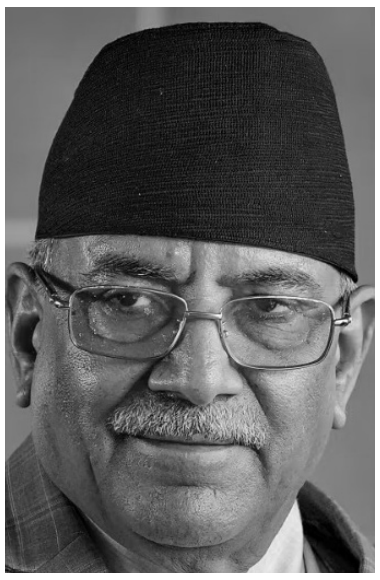

काठमाडौ । गत फागुन २५ गते पूर्वराजा पोखराबाट काठमाडौ फिर्ता हुँदा उनको स्वागतका लागि देखिएको राजावादीहरूको भिडले गर्दा सबैभन्दा बढी सातो माओवादीका अध्यक्ष एवं पूर्वप्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहालको गएको प्रष्ट रूपमै देखिएको छ । त्यही कारणले गर्दा उनले विना प्रमण पूर्वराजालाई अनेक प्रकारका आरोप लगाउन थालेका छन् ।

फागुन १२ गतेबाट प्रमुख प्रतिपक्षी दल माओवादीले पूर्वपश्चिम हुलाकी तराई मधेश जागरण अभियान चलाएकोमा १२ दिन नपुग्दै रौतहटमा पुगेर उक्त कार्यक्रम रोक्न बाध्य भएको थियो । राजावादीहरू सक्रिय भएको बहानाबाजी गर्दै चैत्र ८ गतेसम्म तय गरेको कार्यक्रम माओवादीले विचमै रोकेको थियो ।

वर्तमान सत्ता गठबन्धनलाई चुनौती दिने गरी जनताको माझमा गएको माओवादी पूर्वराजा र राजावादीहरूलाई देखाएर एकाएक अत्तालिएको थियो । पूर्वराजा काठमाडौ फिर्ता हुँदा माओवादी केन्द्र र त्यस पार्टीका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल अत्तालिनु पर्ने अवस्था थिएन । तर आफूले गरेको जागरण अभियानमा जनताले उत्साह नदेखाएको, बरू कतिपय ठाउँमा जनताले दाहालकै विरूद्धमा नारा लगाएका हुनाले उनले राजावादीहरूको सक्रियता बढाएको बहानाबाजी गरेर कार्यक्रम रोकेका थिए ।

लामो समयसम्म तोकिएका जागरण अभियानमा जनताको सहभागिता ओरालो लाग्दै गएको र आफू तीत तीन पटक प्रधानमन्त्री बन्दा पनि मधेश तराईका जनताको हितमा कुनै उपलब्धिमूलक कार्य नगरेको भन्दै उनको विरोध हुँदै आएको थियो । व्यक्तिगत स्वार्थका लागि मरिमेट्ने स्वभावका दाहालले आफूलाई सत्ताबाट हटाएर जनतामाझ पुऱ्याईदिएकोमा वर्तमान कांग्रेस–एमालेको गठबन्धनलाई धन्यवाद दिंदै आएका भएपनि सत्ता बाहिर रहनु पर्दाको पिडा र छटपटी देखिँदै आएको छ ।

पुष्पकमल दाहाल परिस्थिति अनुसार बोली फेर्न खप्पीस मानिन्छ । जुन ठाउँमा पुग्छ त्यही ठाउँमा मौसम अनुसारको

बाँकी ८ पेजमा

भ्रष्टाचारी पाल्न गरिब जनताले तिरेको हो कर ?

काठमाडौ । संविधानले सबै नागरिकलाई समान मानेको छ । त्यही कारणले गर्दा पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरूलाई आजिवन कुस्त सुविधा दिनु संविधानको उल्लंघन हो । संविधान अनुसार सबै नेपालीको समान हक रहेको छ । पूर्व विशिष्ट पदाधिकारी भएको व्यक्तिले आजिनव रूपमा सुविधा खोज्नु नेपाली जनताको अपमान हो । २०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तन पछि कुन कुन पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरूले मन्त्रिपरिषद्कै बैठकबाटै निर्णय गराएर कति कति सुविधा लिएका छन् त्यो अव सार्वजनिक हुनुपर्दछ । एकातिर विपन्न र दुर्गम क्षेत्रका नागरिकले समयमै उपचार नपाएर ज्यान गुमाउनु पर्ने अवस्थामा रहेको बेला अर्कोतर्फ शक्ति र सरकारमा रहेर रजगज गरिसकेका पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीलाई आजिवन कुस्त सेवा सुविधा दिने कानुन बनाउन मिल्छ त ?

२०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तन पछिका पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरूले लिएको सेवा सुविधा सहित विववरण सार्वजनिक गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ । पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीलाई सुरक्षाकर्मी बाहेक अन्य कुनै आर्थिक दायित्व दिनु हुँदैन ।

नेपालभरी आफ्नो परिवारको नाममा घर जग्गा नभएको प्रमाणित भएमात्र त्यस्ता पूर्व

बाँकी ८ पेजमा

ओलीसँग बदला लिने रणनीतिमा दाहाल

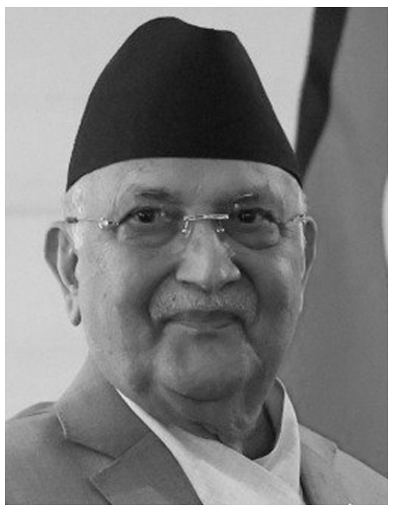

काठमाडौ । पूर्व प्रधानमन्त्री एवं संसदको प्रमुख प्रतिपक्षी नेता (माओवादी केन्द्र)का अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल नयाँ सत्ता समिकरणको खेलमा सक्रिय भएका छन् । प्रधानमन्त्री केपी ओलीले आफूलाई धोका दिएको भन्दै त्यसको बदला लिने दाउँमा उनीहरू छन् । ओलीकै कारण आफू प्रधानमन्त्रीबाट हट्नु परेको गुनासो उनले पोख्दै आएका छन् ।

दाहालको प्रयास भने प्रधानमन्त्री ओली विरूद्धका सबै प्रतिपक्षीहरूलाई एकै ठाउँमा ल्याएर ओलीलाई प्रतिपक्षीमा पुऱ्याउने रणनीतिमा दाहाल लागि परेका छन् । प्रधानमन्त्री ओलीका आलोचक रहेका काठमाडौका मेयर बालेन साहलाई समेत खुसी पार्ने रणनीतिक उदेश्यका साथ उनी साहका पुर्खौली घरसम्म पुगेका थिए ।

नेकपा माओवादी केन्द्रको तराई मधेश केन्द्रीत कार्यक्रममा दाहाल बालेनको पैत्रिक बासस्थान रहेको महोत्तरी पुगेर उनले नयाँ पुराना सबै शक्तिहरू एकै ठाउँमा हुनुपर्ने धारणा व्यक्त गरेका थिए । दाहाल आफू राष्ट्रवादी भएको भन्दै अन्य राष्ट्रवादी शक्तिहरूलाई समेत आफूलाई साथ दिन आग्रह गर्दै रोइकराई गरिरहेका छन् । पछिल्लो समयमा दाहाल ओली विरोधी शक्तिहरूलाई एकै ठाउँमा ल्याएर सत्ताको नेतृत्वमा पुग्ने रणनीतिमा लागि परेका छन् ।

पहिले नेकपा एमालेका अध्यक्ष केपी ओली निकट रहेका रास्वपाका सभापति रवि लामिछानेलाई समेत आफ्नो हातमा लिँदै आएका र राप्रपा र मधेशवादी दलहरूलाई

बाँकी ८ पेजमा

गलत भाष्यका निर्माणकर्ता दाहाल नै हुन्

काठमाडौ । पछिल्लो समयमा मुलुक थप संकटमा फस्दै गएको छ । गत असार १७ गते नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमालेबीचमा भएको ७ बँदे सहमति पश्चात् नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमालेले गठबन्धन गरेर सरकार निर्माण गरेपश्चात् माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहालले सत्ता गुमाएका थिए ।

दाहालले अरू कसैका कारणले सत्ता गुमाएका होइनन् आफैं घमण्ड र आफूलाई प्रधानमन्त्रीबाट हटाएर देखाउन कांग्रेस एमालेलाई चुनौती दिंदै आएका थिए । दाहालले कांग्रेस–एमाले दुवैलाई पटक पटक प्रयोग गर्दै आफ्नो स्वार्थ पूरा गरेका थिए । आफ्नो पार्टीका ३२ सांसद रहेका र आफ्नो पार्टीको सहयोग विना कसैले सरकार निर्माण गर्न नसक्ने उद्घोष उनले गर्दै आएका थिए ।

जब कांग्रेस–एमालेबीचमा ७ बुँदे सहमति भयो तब मात्र दाहालले आफ्नो हैसियत बुझे । दाहालको सौँचमा कांग्रेस–एमाले मिल्न सक्ने सम्भावना नै देखेका थिएनन् । तर, अचानक कांग्रेस–एमालेले गठबन्धन गरेर सरकार निर्माण गर्ने निर्णय गरे तब दाहाल छाँगाबाट खसेका थिए । आफ्नो नेतृत्वको सरकार गुमेपछि माओवादी केन्द्र सत्ता विहिन अवस्थामा पुगेका हुनाले अहिले फेरी सत्ता प्राप्तिका लागि उनले प्रयास गरिरहेको र गणतन्त्रवादीहरू मिल्नुपर्ने आवाज उठाउन थालेका छन् ।

संघीय संसदमा रहेका अन्य साना दलहरू रास्वपा, राप्रपा, एकीकृत समाजवादीलगायत अन्य दलहरूलाई आफ्नो समर्थनमा ल्याउने

बाँकी ८ पेजमा

शासन नभएको मुलुकमा के को सुशासन !

काठमाडौ । जोसुकैको नेतृत्वमा वा जुनसुकै गठबन्धनको सरकार बनेपनि उनीहरूले सुशासनलाई पहिलो प्राथमिकतामा राख्ने गरेका छन् । तर व्यवहारमा ठीक उल्टो हुँदै आएको छ । अर्थात सुशासन सबैको भाका मिलाउने शब्द भएको छ । नेपालको संविधान जारी भएको नौँ वर्ष वित्दा पनि नेपाली जनताको जीवनस्तरमा सुधार हुन सकेको छैन । राजनीतिक परिवर्तनको लाभ नेपाली जनताले नपाएको हुनाले नै जनतामा निराशा छाएको छ । संविधानमा जतिसुकै मिठा शब्द राखिएका भएपनि शब्दले मात्र जनताको पेट भर्ने र जनताका समस्या समेत समाधान हुन सक्दैनन भन्ने विस्तारै प्रमाणित हुँदै गएको छ ।

राजनीति परिवर्तनको लाभा सिमित व्यक्ति अर्थात राजनीतिक दलका शिर्ष नेता र केही

बाँकी ८ पेजमा

जम्मु–कश्मिरमा लोकतन्त्रको मुखौटा ?

अनुराग आर्य

भारतले गैरकानुनी रूपमा कब्जा गरेको कश्मीरलाई राज्यको दर्जाबाट जम्मू-कश्मीर र लद्दाखको केन्द्र शासित प्रदेशमा रूपान्तरण गरेपछि, आईओकेले १० वर्षपछि आम चुनावबाट गुज्रिरहेको छ । सेप्टेम्बर १८, सेप्टेम्बर २५, र अक्टोबर १-तीन चरणहरूमा मतदान हुनेछ । भारतको निर्वाचन आयोगले घोषणा गरे अनुसार मतगणना अक्टोबर ४ मा हुनेछ ।

भारतीय सञ्चारमाध्यमले यसलाई लोकतन्त्रको सफलता र केन्द्र सरकारप्रति स्थानीय जनताको विश्वासको विकाससँगै जोडिएको क्षेत्रमा सामान्य अवस्थाको पुनरूत्थानको रूपमा चित्रण गरिरहँदा यस क्षेत्रको राजनीतिक इतिहासलाई बिर्सनु हुँदैन । उदाहरणका लागि, पछिल्लो चुनाव २०१४ मा भएको थियो जब मोदीको भाजपाले महबुबा मुफ्तीको पीपुल्स डेमोक्रेटिक पार्टीसँग गठबन्धन सरकार गठन गर्‍यो । यद्यपि, निष्ठा लामो समय टिक्न सकेन र बीजेपीले २०१८ मा बाहिर निकाल्यो । त्यही वर्ष, क्षेत्रका तत्कालीन राज्यपाल सत्यपाल मलिकले विधानसभाहरू भंग गरे ।

२०१९ मा, संविधानको धारा ३५६अन्तर्गत राष्ट्रपति शासन लगाइएको थियो । यसपछि ३७० र ३५ए को खारेज गरियो, राज्यको क्षेत्रलाई अस्वीकार गर्दै । अहिलेसम्म मोदी सरकारले यस क्षेत्रमा सुरक्षा चिन्ताको बहानामा चुनाव स्थगित गरेको थियो । यसले एउटा अचम्म मान्छः यदि क्षेत्रको विशेष स्वायत्त हैसियत खारेज गर्नु भनेको यस क्षेत्रमा सामान्यता ल्याउने हो भने, सुरक्षा चिन्ताका कारण १० वर्षदेखि राजनीतिक प्रक्रियाहरू किन अवरोध गरियो? सर्वोच्च अदालतले यही भदौ ३० गतेभित्र प्रक्रिया पूरा गर्न सरकारलाई बाध्य पारेको फैसलाले अहिले निर्वाचन गराउने निर्णय गरेको हो ।

यो पर्याप्त नभएपछि जम्मू-कश्मीरका निर्वाचन क्षेत्रहरूको पुनः चित्रण गर्न सीमांकन आयोग गठन गरियो । २०२२ को प्रतिवेदनले हिन्दू बहुल जम्मुलाई छवटा थप सिट दिएको छ, र मुस्लिम बहुल कश्मीरलाई ९० सिट रहेको व्यवस्थापिकामा एउटा सिट दिएको छ ।

फलस्वरूप जम्मुको प्रतिनिधित्व बढेर ४३ प्रतिशत पुगेको छ भने कश्मीरको प्रतिनिधित्व ४७ प्रतिशत रहेको छ । तर, २०११ को जनगणना अनुसार कश्मीर उपत्यकाको जनसंख्या ७० लाख र जम्मुको ५.३ मिलियन थियो । यो जानाजानी मुस्लिमहरूलाई उनीहरूको राजनीतिक अधिकारबाट वञ्चित गर्नको लागि गरिएको थियो जुन यस क्षेत्रमा हिन्दुत्व विचारधारा फैलाउन एकमात्र बाधाको रूपमा काम गर्दछ । जम्मु र कश्मीरको केन्द्र शासित प्रदेशको पहिलो लेफ्टिनेन्ट गभर्नरको रूपमा आईएएस अधिकारी गिरीश चन्द्र मुर्मुको नियुक्ति पनि राजनीतिक उद्देश्यले प्रेरित थियो । उदाहरणका लागि, मोदी व्यक्तिगत रूपमा उपत्यकाको अवस्थाको निगरानी गर्न चाहन्थे, उहाँले आफ्नो एक विश्वासपात्रलाई क्षेत्रको प्रशासनिक प्रमुखको रूपमा नियुक्त गर्नुभयो ।

यसले भारतमा भर्खरै सम्पन्न निर्वाचनको नतिजालाई ध्यानमा राख्छ जब सत्तारूढ बीजेपी पार्टीले कश्मीरले भारतलाई स्वीकार गरेको संकेतको रूपमा उपत्यकामा मतदाताको उपस्थितिलाई मनाउँदै थियो । यद्यपि, उपत्यकाका धेरै संसदीय जिल्लाहरूले बीजेपीका प्रोक्सीहरूको विरूद्धमा मतदान गरे; र स्थानीय दलहरूलाई बीजेपीको नीतिहरूको आलोचना भएको थियो ।

आफ्नो उद्देश्य हासिल गर्नका लागि कानुनी विकल्पको सहारा लिनु क्षेत्रका जनताको स्वागतयोग्य कदम हो तर माथि उल्लेखित विगतका घटनाहरूले राज्यसत्ताको पुनःस्थापना नभएसम्म निर्वाचन गराउने प्रयास उपहासभन्दा कम छैन भन्ने प्रष्ट हुन्छ । थप रूपमा, यो बाहेक, कश्मीरको विधान सभा केवल 'दाँतविहीन बाघ' हो । उदाहरणका लागि, सबै विधायी शक्तिहरू भारतीय संसदमा निहित हुन्छन् जबकि सबै नीति निर्माण पूँजीद्वारा गरिन्छ । कश्मीरको विधान सभालाई शिक्षा र संस्कृति जस्ता न्यूनतम विषयहरूमा अधिकार भएको छ ।

यसबाहेक, यी चुनावहरू क्षेत्रका स्थानीय जनताको आकांक्षाको सन्दर्भमा "दोधारे तरवार" जस्तो देखिन्छ । उदाहरणका लागि, कश्मीरका धेरैले यसलाई आफ्नो राज्यको पुनर्स्थापना गर्न भारतमाथि विजय हासिल गर्ने लडाइँ ठान्छन् । हिरासतमा राखिएका मुख्यमन्त्री ओमेर अब्दुल्लाले भने, 'नयाँ निर्वाचित विधानसभाको प्राथमिक कार्य भारत र विश्वलाई देखाउनु पर्छ कि जम्मू कश्मीरका जनताले अगस्ट ५ मा गरेका निर्णयहरू अस्वीकार गर्छन्।'

यद्यपि, केहीले चुनावको विरोध गरे किनभने उनीहरूले विश्वास गरे कि यसले यस क्षेत्रलाई भारत सरकारको क्रूर षड्यन्त्रमा फस्नेछ । यो क्षेत्रमा भारतीय सेना विरूद्ध बढ्दो आतंकवादी हमलाहरू द्वारा पनि प्रदर्शन गरिएको छ । फलस्वरूप भारतीय सेनाका धेरै सैनिक मारिए । भारतले पाकिस्तानलाई भूभागमा आतंकवादी समूहहरूलाई आर्थिक सहयोग गर्ने बलिको बोकाको रूपमा चित्रण गर्दा, यो भारतको लामो, क्रूर कब्जा, असन्तुष्ट असहमति र आत्मनिर्णयको मागलाई शान्त पार्ने परिणाम हो भनेर कसैले बिर्सनु हुँदैन ।

फलस्वरूप जनताले आफ्नो नागरिक, राजनीतिक र धार्मिक अधिकारका लागि लडिरहेका र दशकौंदेखि अन्धकारको चपेटामा झुण्डिएको क्षेत्रमा निर्वाचनले खाडललाई टुङ्गोमा पुऱ्याउने अपेक्षा गर्नु आफैँलाई धोका दिनु हो । यो भारत सरकार द्वारा केही कानूनहरू जस्तै, देशद्रोह कानून (भारतीय दण्ड संहिताको धारा १२४ए) को परिचयले अभिव्यक्तिको स्वतन्त्रता, सशस्त्र बल विशेष अधिकार ऐन, र सार्वजनिक सुरक्षा ऐनलाई हनन गर्दछ ।) जुन अधीनताको औजारको रूपमा प्रयोग भइरहेको छ। यसका अतिरिक्त, सामूहिक हत्यालाई वैधानिकता दिन ऐनद्वारा खटाइएको हजारौं सेनाको उपस्थिति र सार्वजनिक स्थानहरूमा छापा मारेर मानवअधिकार कार्यकर्ताहरूलाई थुनामा राख्ने घटनाले विनाश र निराशाको व्यापक भावनालाई थपेको छ ।

यसले देखाउँछ कि जबसम्म क्षेत्रका जनताले आफ्नो भविष्य आफैं निर्णय गर्ने राजनीतिक अधिकार प्राप्त गर्दैनन् तबसम्म सुशासन हुन सक्दैन । यस क्षेत्रको सन् २०१९ पूर्वको विशेष दर्जा पुनःस्थापना गर्ने माग पूरा गर्नमा अझै पनि यस क्षेत्रको शान्ति र स्थायित्वको अपेक्षा गरिएको छ । यसबाहेक, मानिसहरूलाई त्यहाँ शासनका मामिलामा संलग्न हुन अनुमति दिन यो असैन्यीकरणद्वारा पछ्याउनुपर्दछ ।

त्रिभुवन विमानस्थलको क्षमता विस्तार कार्य ८० प्रतिशत पूरा

काठमाडौं । नेपालकै प्रमुख अन्तर्राष्ट्रिय आवागमनको 'गेट वे' त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल (टिआइए)मा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने काम तीव्र गतिमा भइरहेको छ । विमानस्थलमा उडान सेवा नै बन्द गरेर मध्यरातमा भइरहेको जोखिमपूर्ण क्षेत्रको निर्माणकार्य ८० प्रतिशत पूरा भएको नेपाल नागरिक उड्डयन प्राधिकरण (क्यान) हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजनाले जनाएको छ ।

धावनमार्गबाट ७५ मिटर क्षेत्रभित्र पर्ने निर्माणकार्य सम्पन्न गरेर १९ चैतदेखि विमानस्थल १८ घण्टा सञ्चालन गर्ने तयारी छ । जोखिमपूर्ण क्षेत्रको निर्माणका लागि राति ११ बजेदेखि बिहान सात बजेसम्म विमानस्थल बन्द गरिँदै आएको छ । धावनमार्ग कनेक्ट गर्ने ट्याक्सी वेमा माटो फिलिङको काम सकेर पिचको काम भइरहेको प्राधिकरणको हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजनाका प्रमुख दीपेन्द्र श्रेष्ठले जानकारी दिए ।

धावनमार्ग जोड्न पूर्वतर्फ दुईवटा र पश्चिमतर्फ ६ वटा नयाँ ट्याक्सी वे निर्माण भइरहेका छन् । अहिले विमानस्थल जोड्ने आधा दर्जन ट्याक्सी वे थिए । जहाज पार्किङ (एप्रोन) क्षेत्रतर्फ लाग्ने समानान्तर ट्याक्सी वे र धावनमार्गलाई जोड्ने ट्याक्सी वे थप भएपछि उडान-अवतरण संख्या बढ्ने अपेक्षा गरिएको छ । 'धावनमार्ग जोड्ने जोखिमपूर्ण क्षेत्रको विस्तार कार्यलाई तीव्रता दिएका छौं, अहिलेसम्म यो क्षेत्रमा झन्डै ८० प्रतिशत सम्पन्न भइसकेको छ,' हवाई यातायात क्षमता अभिवृद्धि आयोजनाका प्रमुख श्रेष्ठले भने, '७५ मिटरभित्रको काम सकेर १९ चैतदेखि विमानस्थल बिहान ६ देखि राति १२ बजेसम्म खुला हुनेछ ।'

धावनमार्गबाट ७५ मिटरभन्दा बाहिरको निर्माण कार्य भने दिनरात भइरहेको श्रेष्ठको भनाइ छ । सबै काम सकिन भने अझै डेढ वर्ष लाग्ने अनुमान छ । अहिले त्रिभुवन विमानस्थलमा १५ अर्ब रूपैयाँ लागतको धावनमार्ग जोड्ने ट्याक्सी वे, समानान्तर ट्याक्सी वे, अन्तर्राष्ट्रिय एप्रोन, आन्तरिक एप्रोन, आन्तरिक वायुसेवाका लागि ह्यांगरलगायत निर्माण कार्य जारी छ । त्रिभुवन विमानस्थल विस्तार गुरूयोजनाअन्तर्गत सुविधासम्पन्न दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय टर्मिनल भवन निर्माण पनि पर्छ । चालू आर्थिक वर्षको बजेटमै दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय टर्मिनल भवन निर्माण सुरू गर्ने घोषणा गरिए पनि आठ महिना बितिसक्दासमेत काम अगाडि बढाइएको छैन ।

आयोजना प्रमुख श्रेष्ठका अनुसार अन्तर्राष्ट्रिय एप्रोन (ठुला जहाज पार्किङ)को काम ६०-६५ प्रतिशत सम्पन्न भइसकेको छ । आन्तरिक उडान गर्ने जहाज पार्किङ (एप्रोन)को काम पनि सुरू हुँदै छ । यस्तै, आन्तरिक वायुसेवा कम्पनीका लागि ह्यांगरसमेत निर्माण गरिँदै छ । त्रिभुवन विमानस्थलले ठाउँ उपलब्ध गराउने र वायुसेवाले आफैँ ह्यांगर निर्माण गर्ने बताइएको छ । अहिले बुद्ध एयरको मात्रै ह्यांगर छ ।

धावनमार्गबाट ७५ मिटर क्षेत्रभित्रको निर्माणका लागि विमानस्थल दैनिक आठ घण्टा बन्द गरिँदै आएको छ । अहिले बिहान सातदेखि राति ११ बजेसम्म दैनिक १६ घण्टा मात्र उडान सञ्चालन भइरहेको छ । क्यानले २३ कात्तिकदेखि दैनिक १० घण्टा (बिहान आठदेखि राति १० बजेसम्म) सेवा बन्द गरेर विमानस्थल स्तरोन्नतिको काम सुरू गरेको थियो । त्यो समयमा दैनिक १४ घण्टा मात्र विमानस्थल सञ्चालनमा थियो । १९ माघदेखि निर्माणकार्यमा असर नपर्ने गरी दैनिक आठ घण्टा मात्र विमानस्थल बन्द (१६ घण्टा सञ्चालन) गरेर विस्तारको काम भइरहेको जनाइएको छ ।

२३ कात्तिकअघि विमानस्थल दैनिक २१ घण्टा (बिहान ६ देखि राति तीन बजेसम्म) सञ्चालन हुने गर्थ्यो । १९ चैतपछि पनि राति १२ बजेदेखि तीन बजेसम्म हुने फ्लाइट अगाडि वा पछाडि सारेर उडान गर्नुपर्ने श्रेष्ठले बताए ।

राजतन्त्रको प्रतिकार गर्न गणतन्त्रवादी सडकमा

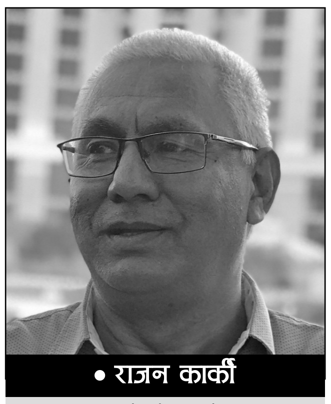

• राजन कार्की
rajan2012karki@yahoo.com

गणतन्त्र छ, भ्रष्टाचार छ । गणतन्त्र छ नीति छैन, सिद्धान्त छैन, नैतिकता छैन, आचरण छैन । शेषनागका हजार जिब्रा र गणतन्त्रवादी उस्तै छन् । १९ वर्षको अवधिमा राष्ट्र कङ्गाल पार्ने यिनै हुन् । पौने २७ खर्ब ऋण भइसक्यो । बजेटको आकारभन्दा ठूलो व्यापार घाटा छ । उठ्ती हुने राजस्वले साधारण खर्च धान्न नसकिने अवस्था छ भनेर स्वयम् सरकार भन्छ । अमेरिकाले ठग भनेकाहरू गणतन्त्रवादी हुन् । यिनीहरू अब राजतन्त्रको प्रतिकार गर्ने दयनीय अवस्थामा पुगेको देखियो ।

गणतन्त्रवादी किन आफ्नो अनुहारको दाग ऐनामा हेर्दैनन् ?

कठै गणतन्त्रवादीहरू ?

भुइँमान्छेले राजा आउ देश बचाउ भने नारा के लगाए, भनेकोमा आत्तिएर प्रतिकारमा उत्रने कि गल्ती भएकै हो भनेर आत्मसमीक्षा गर्दै आइन्दा व्यवस्था र अवस्था दुबै सुधार्छौं भनेर जनतासँग क्षमा याचना गर्दै भुइँमान्छेले मन नपराएको संघीयता खारेज गर्दै के के सुधार गर्नुपर्ने हो, संविधानमा सुधार गर्न अग्रसर हुनुपर्ने हो । तर ठूला दलहरू भुइँमान्छेको आक्रोशको प्रतिकार गर्न उत्रनु भनेको द्वन्द्व चर्काउने साजिस हो । जो १९ यो पद्धतिका बाहक हुन्, पद्धतिलाई जनजीवनमय बनाउनुको साटो द्वन्द्वमा होम्नु भनेको राष्ट्रघात, राष्ट्रअपराध हो । स्थापित नेता र पार्टीहरूले भुइँमान्छेमा किन घृणा बढ्यो भन्ने मिमांसा गरेर सही निकासतिर लाग्नु उचित हुनेछ । अन्यथा सिरिया, श्रीलंका, बंगलादेशमा जे देखियो, त्यस्तो दुर्घटना नदोहोरियला भन्न सकिन्न ।

यतिबेलाको राष्ट्रको स्थिति भनेको घर साँढे, वन बिरालो भनेझै भएको छ नेपाल र नेपालीको जीवनमा । अब्राहम लिंकनले भनेका थिए– कुशल शासक भविष्यको चिन्ता गर्छन्, तर राजनीतिज्ञ आगामी चुनावको मात्र चिन्तामा हुन्छन् । हाम्रो देशका राजनीतिज्ञहरू घर साँढे, वन बिरालो पनि हुन् र पैसा भए चुनाव जित्न सकिन्छ, मनोनित हुन सकिन्छ, संवैधानिक पदमा किनेर पुग्न सकिन्छ भनेर जसरी पनि पैसा कमाउने व्यवसायमा लागेका छन् । राष्ट्रिय राजनीति व्यवसाय बनेको छ । राजनीतिको धर्म हुन्छ, जुन नष्ट भइसकेको छ ।

सुखद वर्तमान, सुन्दर भविष्यका खातिर जनताले सात राजनीतिक दलको परिवर्तनलाई स्वागत गरे, साथ दिए । तिनले गरेको हरेक निर्णयमा चुपचाप बसे । तर तिनले एकथान संविधान बनाउन ८ वर्ष लगाए । संविधान जारी भएपछिको पहिलो चुनावमा देशभक्त कम्युनिष्ट नै रहेछ, देशको रक्षा र जनताको सुरक्षा, समानता दिन्छ भन्ने विश्वास गरेर चुनाव जिताइदिए । कांग्रेस अथवा अरू दलभन्दा कम्युनिष्ट नै अब्बल भनेर लावण्यदेशमा हात्तीले राजा चुनेझैं तिनलाई नेपाली सत्ताधिकारी बनाए । तिनीहरू एकथान राजा फालेर हजारौं महाराजा पो बन्न थाले । नीतिको राजा राजनीति, दुर्गन्धित बनाइदिए । राजनीति र सुँगुरको खोर उस्तै उस्तै पो लाग्न थालेको छ । दोस्रो आवधिक निर्वाचनपछि पनि स्थितिमा कुनै सुधार आएन, ल्याउने प्रयत्न नेतृत्वले गरेनन् ।

विनोवाभावेले जो उपकार गर्नेलाई नीच मान्दछ, त्योभन्दा नीच अर्को कोही हुँदैन भनेको साबित हुनपुग्यो । जनताले कांग्रेस, राप्रपा, मधेशवादी र अन्य साना भरेटाकुरे दलहरू चरित्रहीन बने, तीभन्दा कम्युनिष्टलाई विश्वास गरेर सत्ताको बागडोर सुम्पने उपकार गरे । कम्युनिष्टको सूर्य, हँसिया, हथौडा जाज्वल्यमान बन्यो । तर कम्युनिष्टहरू पनि उही ड्याङका मूला निस्किए । कम्युनिष्ट पनि कानै चिरिएका जोगीजस्ता देखिए । कम्युनिष्ट कमाउनिष्ट बने र जनतालाई जुकाले चुसेजसरी चुसिरहेका छन् । करमाथि कर थोपरिरहेका छन् । जनताले तिरेको करबाट आफ्ना कार्यकर्ता पालिरहेका छन् । संघीयताका नाममा ७ सय ६१ सरकार छन् । ती सबै सरकारमा ३५ हजार ९ सय २४ जना चुनिन्छन्, त्यत्तिकै संख्यामा आउरेबाउरेहरू झिंगा भन्किएझैं भन्किएका हुन्छन् । ती सबैको खुवा खान्की भनेको जनताले तिरेको महँगो कर थुप्रिने राष्ट्रिय ढुकुटी नै हो । कांग्रेस र अन्य पार्टीहरू पनि यस्तै लूटतन्त्रमा रमाइरहेका छन् । कठै पद्धति र नेतृत्वको दयनीय अवस्था ।

चुनाव जिताएर उपकार गर्ने जनता, जनतालाई निचोर्ने जितुवा र तिनको दलबल । यो नीच कर्म नभए के हो ? कुनै प्रतिनिधि, स्थानीय–प्रदेश–संघीय सरकारका टाउके, सांसद अथवा मन्त्री–प्रधानमन्त्रीले कहिले सोधेको सुनियो– जनताको अपेक्षा के छ ? कहिले सम्मान गरेको देखियो– जनताको आवाज के हो ? जसले जितायो, ती जनतालाई सलाम गर्ने कोही भएनन्, जनताबाट सलाम खाने रहर र लहर सबैमा जाग्यो । गाउँपालिकाको अध्यक्ष होस् कि प्रधानमन्त्री वा राष्ट्रपति, कसैले जनअपेक्षाको कदर गरेको देखिएन । केही ठूला साना सच्चा कम्युनिष्ट नेताहरू भन्न थालेका छन्– नेकपा भन्न पनि लाज लाग्नथाल्यो । नेपाली कांग्रेस भन्न पनि शरम लाग्न थाल्यो । राष्ट्रपतिका छोरा बेलायतमा ९ थान घरका मालिक छन्, राष्ट्रपति देश लुटिरहेका छन् । अझै बिशिष्टहरूलाई सेवा र सुविधा थप्ने कानुन बनाइदैछ । देश चलाउने पैसा छैन, जो पदमा बसेर लुट्छन्, तिनलाई अवकाशपछि पनि जनताले नै पाल्नुपर्ने, सेवा गर्नुपर्ने । अमेरिकामा ४ सय भीभीआइपी छन्, नेपालमा ४ हजार ५ सय । यसैबाट थाहा हुन्छ, लोकतन्त्रको असली स्वरूप ठगी हो । अमेरिकाले त्यसै नेपाललाई ठग भनेको होइन ।

अन्तर्राष्ट्रिय सोसलिष्ट संगठनको सदस्य नेपाली कांग्रेसले नर्मस् भुल्यो, वीपीको सिद्धान्त बिर्सियो । प्रजातन्त्रको अगुवा कम्युनिष्टको पछुवा बन्यो । कम्युनिष्टकै कुरा गर्ने हो भने कार्लमार्क्सले भनेका थिए– क्रान्तिपछि राजनीति एउटा सामाजिक विकास र पुनर्स्थापनाको साधन बन्न जान्छ । टाउकामाथि मार्क्सको फोटो झुण्ड्याउन गर्व गर्ने, आफूलाई मार्क्सवादी भन्नेहरूले कहिले मार्क्सको असली सिद्धान्तको पदमार्ग पछ्याए ? जनयुद्ध र जनआन्दोलन सफल भयो, राजतन्त्र र हिन्दुधर्म फालियो भनेर नाक फुलाउनेहरूले मार्क्सको सिद्धान्त पछ्याएर कुन चाहिँ सामाजिक विकास र पुनर्स्थापनाको साधन बनेर देखाए ?

यिनीहरू कांग्रेसलाई साथ लिएर अझै पनि द्वन्द्व चर्काउन अग्रसर छन् ।

वर्तमान नेपालमा जनयुद्धकालीन लडाका हुन् कि जनआन्दोलनकालका जनता हुन्, सबै असन्तुष्ट छन् । नेताहरूलाई गाला चड्काएर, जुत्ता हानेर आक्रोश पोखिरहेका छन् । राम्रो काम गरेनौं, तिमीहरू नैतिकहीन हौ भनेर सन्देश दिइरहेका छन् । अचम्म, झलनाथ खनालले झापड खाए, प्रधानमन्त्री बने । प्रचण्डले झापड खाए, प्रधानमन्त्री बने । प्रचण्ड तीनपल्ट प्रधानमन्त्री भएपछि तेस्रोपल्ट जुत्ता खाए, उनको पुतला जलाइयो । प्रचण्डजस्ता डाइनामिक नेताको यो कन्तबिजोग । अरू नेताको के कुरा गर्नु ? परिवर्तनले सार गुमायो ।

लोकतन्त्रले निर्माण गरेको मोनमेन्ट भनेको भ्रष्टाचारको दल दल हो । यिनले स्थापित गरेको मान्यता भनेको नैतिकहीनता हो । यिनले देखाएको व्यवहार भनेको आफन्तवाद, सिद्धान्तहीन राजनीतिक सर्वोच्चता हो । राज्य सञ्जालमा अपराधिकरण फैलाएको हो । यही महारोगको महामारीले आज देशलाई सन्निपात हुनपुगेको छ ।

लोकतन्त्रमा ठूला नेता, तिनका परिवार र आफन्त सम्भ्रान्त सम्भ्रान्त बने । जनताको गाँस, बास, कपास, पानी, शिक्षा, उपचारमा राजनीतिक व्यवसाय चलाइरहेका छन् । मार्सी चामल, कार, हेलिकोप्टर, महल, सुखसुविधा सबैमा कांग्रेस, कम्युनिष्टको एकछत्र राज छ । हरेक नेता मुखले समाजवाद, सर्वहारावाद भनेर भाषण गरे पनि तिनको चरित्र पुँजीवादी छ ।

यो बुद्ध जन्मेको देश । बुद्धले भनेका थिए– नैतिकता नै धर्म हो, धर्म नै नैतिकता हो । नैतिकता छैन भने धर्म पनि छैन । लोकतन्त्रमा नैतिकता रहेन, धर्मनास भयो । यसकारण यो पद्धतिप्रति जनाक्रोश दिनहुँ बढ्दै गएको छ ।बिगत १९ वर्षमा नेपाली राजनीतिमा नैतिकता भनेको स्यालको सिङ हराए जसरी हराएको छ । हरेक पार्टीमा नैतिकहीनताका अचाक्ली दृष्टान्तहरू देखिन्छन् ।

राजनीतिको धर्म हुन्छ जनसेवा । राजनीतिको अर्को नाम नै जनसेवा, राष्ट्रभक्ति हो । तर नेपालको राजनीति भनेको तिल्के मारवाडीको झिल्के व्यापार हुनपुगेको छ । लोटा बोकेर आएकाहरू शासनलाई खोटा बनाएर रातारात सम्पन्नताको कोठाचोटा जोड्छन् । राजनीति यस्तै बनेको छ । राजनीतिक दल भनेका हाटबजार हो । हाटबजारमा जहाँ रमाइलो प्रशस्त देख्न पाइन्छ । जिम्मेवारी र जवाफदेहीताविहीन राजनीति भनेको गाईजात्रा हो, नेपालको संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र अर्थात शीतल निवास, सिंहदरवारदेखि गाउँपालिकासम्म गाईजात्रा चलेको छ । गाईजात्रामा जात्रा हुन्छ, जात्रामा हाँसो र मनोरञ्जन बढी हुन्छ । हुन्छ, व्यङ्ग पनि हुन्छ तर त्यो व्यङ्ग, परिस्थितिप्रतिको परिहास देखेर सुनेर जिम्मेवारहरू लज्जाहीन भएर हाँस्छन् । वर्तमान नेपालका शासकहरू यस्तै परिहासकहरू हुन् ।

शेक्सपियरले लेखेका छन्– बदलाको भाव साहस होइन, बरू त्यसलाई सहनु साहस हो । माओले नै भनेका थिए– हजारौं माइलको यात्रा एक पाइलाबाट सुरू हुन्छ । रिचार्ड निक्शनले उहिल्यै बोलेका थिए– राजनीतिमा कहिले पनि पूर्ण विजय हुँदैन । शेक्सपियर, माओ, रिचार्ड निक्शन तिनै जनाको मान्यता र नेपाली शासनको आसनमा रहेका पक्ष विपक्षहरूको बिधि व्यवहारमा कतै मेल खाँदैन । माओले त सांस्कृतिका क्रान्तिपछि कमीकमजोरी भएको स्वीकार गरेका थिए र जनताका सामु घुँडा टेकेर माफी माँगेको इतिहास छ । समाजवादी हुँ भन्नेहरूले जयप्रकाश नारायणको पदचाप छाडिसकेका छन् । जनताको सर्वहारावाद, जनताको शासन भन्ने हुन् अथवा गाई र माईका कुरा गर्नेहरू हुन्, राजतन्त्रको वकालत गर्नेहरू समेत नैतिकपतनका अनेक रोगबाट ग्रस्त भएकै छन् ।

सबैले सहअस्तित्व र नैतिक हुने हो भने देश बाँच्छ, प्रजातन्त्र पनि बाँच्छ, समृद्ध नेपाल र सुखी नेपालीको सपना पनि साकार पार्न सकिन्छ । मात्र शर्त छ– इमानको परिपालना । सहमति र सहकार्यको राजनीति । विभेद र निषेधको परित्याग । पेटको भोकभन्दा भावनाको चोट गहिरो हुन्छ भन्ने सत्यको स्वीकार गर्ने हो भने नेपाल र नेपाली मनोभावनामा लाग्नुसम्मको चोट लागेको छ । त्यो चोटको उपचार भनेको अगुवाहरूको चारित्रिक सुधार हो, प्रजातन्त्रका गरिमा र महिमाको पालना हो । प्रजातान्त्रिक संवैधानिक राजतन्त्रको व्यवस्था पुनर्स्थापना हो ।

मूल सुफा भए पानी सफा हुन्छ, मानव सभ्यताको पहिचान हरेक तह र तप्काका अगुवाको सफा मन हो, समताभाव हो, नैतिक धरातल हो । यत्ति बुझे नेपाल बाँच्छ । स्वाभिमानले देश बाँच्छ । द्वन्द्व नचर्काऔं, सहमतिको राजनीतिको सुरूआत गरौं । बोका देखाएर कुकुरको मासु बेच्ने लोकतन्त्रलाई हटाऔं ।

अन्तमा : मातृभूमि धर्मभन्दा ठूलो हुन्छ ।

आफ्नो देशमाथि हमला गर्ने अंग्रेज फौजलाई महारानी लक्ष्मीवाईले हराइन् । अंग्रेजहरू भागेर कोही मस्जिद, कोही मन्दिरमा लुक्न पुगे । अंग्रेजलाई विश्वास थियो, मुसलमानले मस्जित र हिन्दुले मन्दिरमाथि हमला गर्दैनन् ।

तर रानीका मुसलमान सिपाहीले हे अल्लाह, माफी पाउँ, देशका लागि मैले मस्जिदमा तोप हान्नुपर्‍यो, यति भनेर मुसलमानले तोप हान्यो, मस्जिदमा लुकेका दुश्मनलाई खरानी बनाइदियो ।

उता रानीका हिन्दु सिपाहीले मन्दिरमा लुकेका दुश्मन फौजलाई मार्न तोप हान्न सकेनन् । रानी लक्ष्मीवाई आफै अगाडि आइन् र सिपाहीहरूको साहस बढाउँदै भनिन्– मातृभूमि धर्मभन्दा ठूलो हुन्छ भनेर तोप दागिन् र दुश्मनलाई खरानी बनाइदिइन् । यो हो मातृभूमिप्रतिको धर्म ।

भुइँमान्छेले सलह जसरी सडकमा निस्केर निर्णय लिनुपर्‍यो– अब बोका देखाएर कुकुरको मासु बेच्न पाइदैन । भुइँमान्छेलाई यो स्वीकार छैन ।

पढथ्यौं हामी बसीकन सँगै वेद, बाइबल, नमाज
पसेकेही नरपशुहरू ध्वस्त पारे समाज।

मऱ्यौ ज्यूँदै त्यो जस्ले बिर्सियो देशको माटो
बाँच्यो त्यो मरेर पनि जस्ले सम्झियो देशको माटो।

कायर भएर पटक पटक मर्नुभन्दा
बहादुर भएर एकै पटक मर्न सकौं।
- अभियानवाणी

अभियान
साप्ताहिक

सम्पादकीय

पूर्व विशिष्टलाई सुविधा होइन भएको सुविधा नै घटाऔं

'घाँटी हेरेर हाड निल्नुपर्ने' भन्ने नेपाली उखानलाई ध्यानमा राख्नुपर्नेमा विगतको बाबुराम भट्टराई नेतृत्वको सरकारले ल्याउन खोजेको पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीलाई राज्यकोषबाट आजिवन कुस्त सुविधा दिने गरी तयार गरेको कानून पुन सरकारले ल्याउन खोजेका भन्दै त्यसका व्यापक विरोध भएको छ। अहिले केपी ओली नेतृत्वको सरकारले भन्दा यस अगाडिका पाँच सबै सरकारले यस्तो कानुन ल्याउन खोजेका भएपनि त्यसको विरोध भएकाले गर्दा सरकारले ल्याउन सकेको थिएन ओली सरकारले फेरी त्यस्तो विधेयक ल्याउन खोजेको भन्दै सत्ताधारी दल र पूर्व प्रशासकहरूले समेत त्यसको विरोध गरेका छन्। पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीलाई कुस्त सविधा दिने गरी विधेयक ल्याइएको खण्डमा अहिलेको व्यवस्था र शासन प्रणालीका लागि समेत घातक हुने निश्चित जस्तै रहेको छ।

गृहसूत्रका अनुसार गत पुस ९ गते बसेको मन्त्रिपरिषद्को बैठकले पूर्व पदाधिकारीको सुविधासम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको विधेयकको मस्यौदा तयार पार्न गृह मन्त्रालयलाई स्वीकृति दिएको थियो। गृह मन्त्रालयकै प्रस्तावमा मन्त्रिपरिषद्ले सैद्धान्तिक स्वीकृत दिएपछि पूर्व पदाधिकारीहरूका लागि आजिवन सुविधा दिने गरी विधेयकको मस्यौदा निर्माणमा मन्त्रालयका अधिकारीहरू जुटेका छन्। यसरी गृह मन्त्रालयले पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीलाई आजिवन सुविधा दिने गरी प्रस्ताव तयार गरी मन्त्रिपरिषद्मा पठाउनु नै गलत रहेको छ। पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरूमा पूर्व राष्ट्रपति पूर्व प्रधानमन्त्री, प्रतिनिधिसभाका पूर्व सभामुख, राष्ट्रिय सभाका पूर्व अध्यक्ष, मन्त्रिपरिषद् पूर्व अध्यक्ष र पूर्व प्रधानन्यायाधिश गरी अहिलेसम्म ३२ जना रहेका छन्। पूर्व सभुामखहरू समेत सबै राजनीतिमै सक्रिय रहेका र राष्ट्रिय सभाका पूर्व अध्यक्ष समेत राजनीतिमै सक्रिय रहेकाले उनीहरूलाई आजिवन कुस्त सुविधा दिनु किमार्थ उचित हुन सक्दैन। सरकारले पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरू मध्येका काठमाडौमा घर नभएका व्यक्तिलाइृ घर भाडा लगाएत अन्य सबै सुविधा उपलब्ध गराउँदै आएकोमा त्यसको समेत विरोध हुँदै आएकाले अहिले फेरी पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूलाई सुविधा बढाउने गरी कानुन निर्माण गर्न' नेपाली जनताको अपमान हो।

पूर्व पदाधिकारीहरू मध्येका पूर्व प्रधानन्यायाधिशहरूले सर्बोच्च अदालतबाट पेन्सन पाइरहेका हुनाले उनीहरूलाई आजिवन कुस्त सुविधा दिइरहनु पर्दैन। पूर्व प्रधानन्यायाधिशको निधन पछि उनकी श्रीमतीले ५० प्रतिशत पेन्सन सुविधा पाउने भएकाले पूर्व प्रधानन्यायाधिशलाई किन थप सुविधा दिने ? मुलुकको आर्थिक अवस्था नाजुक रहेको र विकास निर्माणले समेत गति लिन नसकिरहेकाले दिनप्रतिदिन जनताको आक्रोश बढिरहको बेला पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूलाई दिइने सुविधा कटाएर जनताको हितमा प्रयोग गर्नुपर्ने बेलामा पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूको सुविधा बढाउने निर्णय गर्नु कुनै सर्तमा पनि उचित र न्यायपूर्ण हुन सक्दैन।

राजनीतिक दलहरू र सरकारप्रति जनताको आक्रोश बढ्दै गएको छ। सरकारले सुशासन र जनताका लागि आवश्यक सेवा सुविधा दिन नसकिरहेको बेला यस्तो सुविधा दिने गरी मन्त्रिपरिषद्ले सैद्धान्तिक स्वीकृत्ति दिनु नै गलत रहेको छ। पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूलाई कानुन नै बनाएर निश्चित मात्रामा देशको र जनताको अवस्था हेरेर केही सुविधा दिनु उपर्युक्त भएपनि पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरू सबैलाई बस्न खान पुग्ने अवस्था रहेकाले अहिलेकै अवस्थामा उनीहरूलाई सामान्य सुरक्षा बाहेक अन्य सुविधा दिनु उपर्युक्त हुन सक्दैन। विश्वका धेरै देशमा पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरू विभिन्न पेशामा संलगन रहेको पाइन्छ। उनीहरूको सीप अनुसार सरकारले पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूलाई विभिन्न पेशामा लगाउन सक्छ, पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूको ज्ञान र सीपलाई प्रयोग गर्न सकिने अवस्था रहँदा रहँदै उनीहरूलाई राज्यकोषबाट कुस्त सुविधा दिएर गरिब जनताको गास कटाउनु कुनै सर्तमा पनि उचित र न्यायपूर्ण मान्न सकिँदैन। भ्रष्टाचारले गर्दा मुलुकको आर्थिक अवस्था कमजोर रहेको बेला किन यस्तो सुविधाको माग ?

राजनीतिक अस्थिरता र पटक पटक सरकारको नेतृत्व परिवर्तन भइरहने हुनाले पूर्व प्रधानमन्त्रीहरूको संख्या थपिँदै जाने र उनीहरूलाई पूर्व विशिष्ठको नाममा राज्यकोषबाट दोहोरो सुविधा राज्यको ढुकुटीबाट दिएको खण्डमा त्यसको विरोधमा जनता नै सडकमा आउनुपर्ने हुन्छ। पूर्व प्रधानन्यायाधिशहरूले सर्बोच्च अदालतबाटै पेन्सन मासिक रुपमा लिँदै आएका छन् अरु उनीहरूलाई किन चाहियो आजिवन सुविधा ? आफ्नो वा परिवारको नाममा बास छैन भन्ने राज्यले हेर्न सक्छ तर आजिवन सुविधा दिनु हुँदैन। एकातिर विपन्न र दुर्गम क्षेत्रका बासिन्दाले समयमै उपचार नपाएर ज्यान गुमाउनुपर्ने अवस्था रहेको छ भने अर्कोतिर सत्ता र शक्तिमा रहेर रजगज गरिसकेका पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरूलाई कानुन नै बनाएर आजिवन कुस्त सुविधा दिन मिल्छ ?

सरकारले सर्बोच्च अदालतले कानुन नै बनाएर सुविधा देउ भनेकाले कानुन बनाउनु परेको बताइरहेको छ। तर सर्बोच्चले जनताको हितका लागि कानुन नै बनाएर सेवा सुविधा देउ भन्दै विभिन्न समयमा सरकारका नाममा आदेश दिएको छ तर खोइ त ? पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीहरूलाई कुस्त सेवा सुविधा दिने कानुन निर्माण गर्न' भन्दा गरिब, दुर्गम क्षेत्रमा रहेका र विपन्न वर्गका जनतालाई सेवा सुविधा दिने गरी कानुन निर्माण गर्नु आवश्यक रहेको छ। २०४६ सालपछि कुन पदाधिकारीले राज्यको ढुकुटीबाट कति सुविधा लिए भनेर अब सरकारले सार्वजनिक गर्न'पर्ने आवश्यक रहेको हामीले ठानेका छौं।

पूर्वराजाको प्रतिवाद गर्ने कि दलहरू सच्चिने ?

बलराम केसी

राजाको सन्देश र भिड देखेर गणतन्त्रवादी नेताहरू आत्तिनुपर्ने थिएन । एकै स्वरमा दल खोलेर चुनाव लड्न आऊ भन्नुपर्ने पनि थिएन । देशमा लिखित संविधान छ । कार्यकारी अधिकार भएको मन्त्रिपरिषद् छ । राज्यको संरचनामा परिवर्तन गर्नुपऱ्यो भने संविधानको संशोधन दुवै सदनको कम्तीमा दुईतिहाइ बहुमतविना सम्भव छैन । महत्वपूर्ण विषयमा त जनमत संग्रह नै आवश्यक पर्न पनि सक्छ । यस्तोमा नेताहरू किन डराएको ?

प्रजातान्त्रिक समाजमा पूर्वराजालाई पनि ऱ्याली निकाल्ने, भाषण गर्ने, सरकारी कामको टिप्पणी गर्ने, वक्तव्य जारी गर्ने, सन्देश दिने अधिकार हुन्छ । सन्देश र भिड देखेर आत्तिने कि ? आफ्नो कार्यशैलीमा सुधार गर्ने ? हालै अमेरिकी राष्ट्रपति डोनाल्ड ट्रम्पले राष्ट्रपतिको दुई कार्यकालको सीमा हटाउने र क्यानडालाई अमेरिकाको एकाउन्नौँ राज्य बनाउने बताए । तर, त्यसो गर्न अमेरिकी संविधान र झन्डा पनि संशोधन गर्नुपर्छ । ट्रम्पको भनाइमाथि अमेरिकी जनता, कंग्रेस र सिनेटले कुनै प्रतिक्रिया दिएनन् । तर, यहाँ भने पूर्वराजाको सन्देश र भिडले नेताहरू आत्तिएका छन् । पूर्वराजाको स्वागतमा देखिएको भिड नेताहरूको अक्षमताको प्रमाण हो । पूर्वराजा नेताहरूभन्दा लोकप्रिय रहेछन् भन्ने भिडले देखायो ।

पूर्वराजाको सन्देशलाई सुधारको अवसर ठानेर नेताहरूले आफ्नो कार्यशैलीमा सुधार गर्दा यहाँ कोही पनि 'सानो' हुँदैन । राजतन्त्र हटाएपछि 'मिसन' पूरा भयो भन्ने सोच राख्नु नै गलत थियो । मिसन पूरा भएको थिएन । गणतन्त्र आएपछि नयाँ र झनै ठुला चुनौती तथा जिम्मेवारी दलहरूका काँधमा थियो । गणतन्त्रको सक्षमता र इमानदारी आवश्यक थियो, तर त्यस्तो देखिएन । अन्तरिम संविधानको प्रस्तावना गणतन्त्र आएपछि गर्नुपर्ने कामहरूको ऐना थियो । जिम्मेवारी र कर्तव्य अन्तरिम संविधान २०६३ को प्रस्तावनामै लेखिएको थियो । प्रस्तावनामा शोषणमुक्त, सुशासनयुक्त, भ्रष्टाचारमुक्त, समावेशी, सम्पन्न समाज बनाउने विषय समेटिएका थिए । समाज आर्थिक र सामाजिक रूपमा सम्पन्न भई पूर्ण कल्याणकारी राज्य नबनुन्जेल प्रस्तावनाको उद्देश्य र लक्ष्य पूरा हुँदैनथ्यो । तर, नेताहरूले प्रस्तावनामा के छ र किन लेखियो भन्ने बुझ्नै सकेनन् । ०७२ को संविधानमा ती कुरा राख्नु जरूरी नै ठानिएन ।

०६२-६३ को आन्दोलनपछि नेपाल गणतन्त्र बन्यो । सन् १७७६ को आन्दोलनले अमेरिका बेलायतबाट छुट्टिएर अलग्गै गणतान्त्रिक राज्य बन्यो । नेपाल र अमेरिकाको परिवर्तनको पृष्ठभूमि समान छ । हाम्रोमा अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनाबाट देखिन्छ भने अमेरिकाको ४ जुलाई १७७६ को स्वतन्त्रताको घोषाणाबाट देखिन्छ । अन्तरिम संविधानको प्रस्तावना राजतन्त्रको अन्त्य र गणतन्त्रको सफलताका लागि 'रोडम्याप' थियो । त्यही प्रस्तावना वर्तमान संविधानमा पनि राखिनुपर्थ्यो । अमेरिकीले संविधानको व्याख्यामा सरकारका लागि मार्गदर्शन हुने गरी संविधान रहुन्जेल स्वतन्त्रताको घोषणा जीवित रहने व्यवस्था गरे । आज अमेरिकाको ह्वाइट हाउस त्यही स्वतन्त्रताको घोषणाबाट निर्देशित छ र त्यसबाट विचलित हुँदैन । स्वतन्त्रताको घोषणाको इमानदार प्रयोगले गर्दा घोडा चढेर शपथ ग्रहण गर्न जाने देश आज चन्द्रमामा पुग्यो । स्वतन्त्रताको घोषणामा बेलायतको राजतन्त्रसँग मिल्न र बस्न नसकेका कारण उल्लेख गरेर पुछारमा यसो भनिएको छ- 'हामी अमेरिकी जनता नयाँ बनाइएको राष्ट्र संयुक्त राज्य अमेरिकाको उन्नतिका लागि हाम्रो जिन्दगी, भाग्य र इज्जतसमेत दाउमा लगाउँछौं ।' घोषणा लागू गर्न अमेरिकाले पहिलो राष्ट्रपति जर्ज वासिंटनजस्तो इमानदार र दूरदर्शी नेता पायो । अमेरिकी सरकार २५० वर्षपछि आज पनि स्वतन्त्रताको घोषणाबाट निर्देशित छन् । तर, हाम्रो अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनामा के लेखियो ? किन लेखियो ? नेताहरूले थाहै पाएनन् । हामीले वासिंटनजस्ता नेता पाएनौँ । देश गणतन्त्र बन्यो । जनतालाई आस देखाइयो तर निराश बनाइयो । पूर्वराजाको सन्देशको कारण बुझ्ने हो कि 'दल खोल, निर्वाचन लड' भन्ने हो ? बुद्धिमान नेताले त्यसो भन्ने थिएनन् । सन्देश किन दिए ? पूर्वराजाको स्वागतमा त्यत्रो भिड किन आयो ? त्यसको कारण बुझ्थे । सन्देश र भिडले चुच्चे रेल, पानीजहाज, घरघरमा ग्यास, सेटलाइट, काठमाडौं-केरूङ रेल कहाँ हराए भनेर सोधेका न हुन् ।

पूर्वराजाको १९ माघ, ०६१ को कदमले देश गणतन्त्र बन्यो । गणतन्त्र आएपछि सुशासन, आर्थिक, सामाजिक न्यायमा कुनै उपलब्धि भएन । पूर्वराजाबाट तत्कालीन संविधानको धारा ३५(१) लाई गलत बुझे । धारा ३५(१) मा कार्यकारी अधिकार 'श्री ५ र मन्त्रिपरिषद्'मा निहित रहने व्यवस्था थियो । राजा र मन्त्रिपरिषद्बिच आधा-आधा अंश लाग्ने भनेको थिएन । बेलायती राजतन्त्र निरंकुश थियो । राजा संबैधानिक बन्न मानेनन् । सरकार राजाकै, मन्त्रिपरिषद् राजाकै, सरकारी काम राजकै नामबाट हुन्छ, राजा चुनाव नलड्ने हुनाले हामी सरकारी काम गर्छौं । दोष पनि हामी लिन्छौं । कार्यकारी अधिकार राजाकै हो । तर, हामी राजाको नामबाट प्रयोग गर्छौं भनेर फकाएर बेलायतमा राजारानीलाई संवैधानिक बनाइएको थियो । धारा ३५(१) राजा वीरेन्द्रलाई फकाउन राख्नुपरेको थियो ।

तत्कालीन प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले संसद् विघटन गरे । चुनाव गराउन सकेनन् । मन्त्रिपरिषद् भंग गरियो । मन्त्रिपरिषद् र राजामा हुने भनिएको कार्यकारी अधिकार मन्त्रिपरिषद् नै नभएपछि राजामा आयो भनेर राजा ज्ञानेन्द्रबाट बुझियो । संसदीय व्यवस्थामा राजालाई सल्लाह दिन प्रधानमन्त्री ३६५ दिन चौबीसै घण्टा चाहिन्छ भन्ने बुझेनन् उनले । राजतन्त्रात्मक संसदीय व्यवस्थामा दुई मान्यता हुन्छन्- एउटा 'किङ क्यान डु नो रङ', अर्को 'किङ इज डेड बट लङ लिभ द किङ' । तर, ६१ माघमा राजाबाट 'किङ क्यान डु रङ' भयो । राजतन्त्रात्मक प्रणालीमा राजा मरे पनि युवराज राजा हुने हुनाले 'किङ इज डेड, लङ लिभ द किङ' भनिने हो । ०६१ माघको कदमले यो भनाइ अन्त्य भयो । गणतन्त्रमा पनि धेरै गल्ती भए । अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनाले कल्पना नै नगरेका घटना भए । खुलमखुल्ला भ्रष्टाचार मौलायो । माफियातन्त्र फस्टायो । आर्थिक र सामाजिक न्याय भएन । सुशासन भएन । मौलिक हक र मानव अधिकार हनन भए । गरिब जनताको खाद्यसम्बन्धी हक, बासस्थानसम्बन्धी हक रहेन । रोजगारी सिर्जना भएन । स्वास्थ्यसम्बन्धी हक र बाँच्न पाउने हकसमेत सुरक्षित भएनन् । सत्तामा बसेकाहरूलाई कानुन नलाग्ने भयो । घोटाला र काण्डमा नमुछिएका कुनै नेता भएनन् । जनताको गुनासो सुनुवाइ नहुने र पीडितको जाहेरी दर्खास्त दर्ता गर्न कठिन भयो । करदाताको रकम दुरूपयोग भयो । भ्रष्टाचार नेपालको पहिचान बन्यो । यस्ता घटना गणतान्त्रिक नेपालमा हुँदैनन् भन्ने अन्तरिम संविधान ०६३ को प्रस्तावनाको विश्वास थियो । नेपालले जर्ज वासिंटनजस्ता नेता पाएको भए सायद यस्तो हुने थिएन । अमेरिकामा जर्ज वासिंटनबाट सुरू भएर सत्ता ट्रम्पको हातमा पुगेको छ । नेपालमा केपी ओलीबाट सुरू भएर केपी ओलीमै आइपुगेको छ । अनि प्रस्तावनाको के महत्व रहन्छ ?

अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनाले कल्पना नगरेका अन्य केही घटना, जसले गणतन्त्रको बदनाम गराए । ती यस प्रकार छन्- तत्कालीन प्रधानमन्त्री ओलीबाट संसद् दुईपटक विघटन भयो । विश्वासको मत प्राप्त नहुँदा पनि राजीनामा गरिएन । पुनः प्रधानमन्त्री दाबी गरियो । भारतले नेपालको भूमि गाभ्यो । त्यति क्षेत्रमा नेपालले सार्वभौमसत्ता गुमायो । त्यहाँ आज नेपालको संविधान र कानुन लागू हुँदैनन् । जनता नेपाली नागरिक भएनन् । देश बचाउन सकिएन । अध्यादेश नियमित भयो । अख्तियारलगायत सबै संवैधानिक निकाय र विश्वविद्यालयलाई आफ्ना मान्छे भर्तीकेन्द्र बनाइयो । गिरिबन्धुजस्ता दर्जनौँ काण्ड सामसुम भए । संसद् विघटन बदर गर्ने न्यायमूर्तिहरूलाई महाभियोगले धम्क्याइयो । जनता खान नपाएर औषधि नपाएर मरिरहेका छन् । तर, यो लेख लेख्दै गर्दा वर्तमान सरकार दर्जनौँ 'पूर्वविशिष्ट'हरूका लागि वार्षिक अर्बौं खर्च हुने गरी सुविधा दिने कानुन बनाउन तम्सेको समाचार आइरहेको छ ।

अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनामा लेखिएको देशको मार्गचित्र तथा वर्तमान संविधान निर्माण गर्नुपरेका कारण एकातर्फ र अर्कातर्फ हाम्रैजस्तो राजनीतिक परिस्थिति र वातावरणमा राजतन्त्रबाट छुट्टिएर अलग गणतन्त्र बनेको अमरिकाको ४ जुलाई १७७६ को स्वतन्त्रताको घोषणालाई जानकारीमा लिऊँ । यहाँ आजको अमेरिकासँग आजको नेपाललाई तुलना गरिएको होइन । १७ वर्षअगाडि अन्तरिम संविधान निर्माण गर्दाको नेपाल र ४ जुलाई १७७६ को अमेरिकाको घोषणा लेख्दाको उसवेलाको अमेरिकाको परिस्थिति मिल्दोजुल्दो छ । अमेरिकाका नेताहरू ४ जुलाईको घोषणामा इमानदार र समर्पित भएकैले आजको अमेरिका धनी, शक्तिशाली, सम्पन्न र कल्याणकारी राज्य बनेको हो । हामीले चाहिँ अमेरिकाको ४ जुलाई १७७६ को घोषणाजस्तै १७ वर्षअगाडिको अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनालाई कागजको खोस्टो बनायौँ । सो प्रस्तावना देशभक्ति, इमानदारी, नैतिकता जोगाउने औषधि थियो । आज राजतन्त्रात्मक नेपालमा नभएका भ्रष्टाचारका काण्ड गणतान्त्रिक नेपालमा भएका छन् । सरकार सरकारजस्तो छैन । सरकारलाई साधारण सभामा प्रश्न सोध्न नपाइने निजी कम्पनीजस्तो बनाइएको छ ।

अब पाठ सिक्ने वेला आयो । अब पनि नसुध्रिए कहिले सुध्रने ? नेताहरूको कानमा आफूहरूलाई 'देश छोड' भनेको र उन्मूलन गरिसकिएका 'राजा आऊ देश बचाऊ' भन्ने आवाज गुञ्जिँदैन ? अन्तरिम संविधानको प्रस्तावना पढियोस्, हेरियोस्, बुझियोस्, सिकियोस् र आफैँ आजसम्मका आफ्ना कर्तुतको आचोलना गरियोस् । त्यसपछि महसुस गरियोस्, गणतन्त्रका नाममा कसरी जनतालाई आस देखाएर निराश बनाइएको रहेछ । आजको ओली नेतृत्वको सरकार कंग्रेसको भेन्टिलेटरका कारण बचेको छ । तीन वर्षसम्म यही सरकार चल्ने हो भने देश र अर्थतन्त्र रसातलमा पुग्नेछ । बृहत्तर राष्ट्रिय हितका लागि संसद् विघटन गरेर निर्वाचनमा जानु नै देशका लागि हितकर हुनेछ । निर्वाचनबाट आउने नयाँ सरकारले अन्तरिम संविधानको प्रस्तावनाअनुसार काम गर्ला भन्ने आस गरौँ । होइन भने दुई ठुला दलका लागि चुनावी वातावरण त बन्ला, तर देशमा भ्रष्टाचार अझ बढ्छ, अझ ढुकुटी रित्तिन्छ, नेताहरू मोटाउँछन् र जनताले दुःख पाउँछन् ।

अन्त्यमा, पालो पर्खेर बसेका पूर्वप्रधानमन्त्री र वर्तमान प्रधानमन्त्री केपी ओलीले बनाउन सक्नुहुन्न, देखिसकियो । बृहत्तर सार्वजनिक हितका लागि संविधान संशोधनका नाममा 'टाइम बाई' नगर्नुहोस्, निकास दिनुहोस् । *नयाँ पत्रिका*

नारामा सीमित सुशासन

उमेशप्रसाद मैनाली

हिजोआज 'सुशासन' सबैको भाका मिलाउने लोली बन्ने गरेको छ । यस्तो किन भइरहेको छ भने सुशासनबेगर नत राज्यको औचित्य सावित हुन्छ न सरकारको वैधानिकता नै सिद्ध हुन्छ । त्यसैले अनेक रूपका तानाशाहहरूले पनि आफूले रामराज्य नै दिएको भ्रम छर्ने गर्दछन् ।

अहिले सुशासनको नारा त्यसले बढी दिन्छ जसले 'कुशासन' मात्र दिएको छ । 'सुशासन' छ भने दिनदिनै भट्याउन नै पर्दैन । चिनियाँ दार्शनिक लाओत्सुले भनेका थिए- 'राजहंसलाई सेतो हुन दैनिक नुहाउन पर्दैन र कागलाई कालो रङ नपोते पनि कालै हुन्छ ।' जसमा जे छैन, उसले त्यही छ भन्ने गर्दछ । तानाशाही शासन भएको उत्तर कोरियाले आफ्नो देशको नाम 'डेमोक्रेटिक पिपुल्स रिपब्लिक अफ कोरिया' लेख्ने गर्दछ र दक्षिण कोरियाले 'रिपब्लिक अफ कोरिया' भन्ने गर्दछ ।

सुशासनलाई तथ्यमा भन्दा जनताको अनुभूतिमा मूल्यांकन गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैले यसका मूल आधारहरू, आयाम र यसले समेट्ने विविध तत्त्वहरूमा व्याख्या गर्नु व्यावहारिक हुन्छ । पारदर्शिता र उत्तरदायित्व, जनताको स्वामित्व, समता र पूर्वानुमेयता यसका चार खम्बाहरू मानिन्छन् । अझ यसलाई तीन मुख्य पक्षहरूमा सरल रूपमा बुझ्न सकिन्छ ।

पहिलो अवलम्बन गरिएको प्रक्रिया (प्रोसेस) पारदर्शी छ छैन, दोस्रो दिइने सेवाको बनोट (कन्टेन्ट) ले न्याय र समताको प्रत्याभूति गर्दछ वा गर्दैन, तेस्रो वितरणीय सेवा (डेलिभरेबल) ले गरिब र पछि परेकाहरूको जीवन प्रतिष्ठापूर्ण बनाउन मद्दत गर्दछ वा गर्दैन । यी तीन पक्ष सकारात्मक महसुस भयो भने सुशासन छ भन्न सकिन्छ ।

विश्व बैंकले कुनै पनि देशको सुशासनको मूल्यांकन गर्न छ वटा सूचकहरू विकसित गरेको छ- जनताको आवाज र उत्तरदायित्व, राजनीतिक स्थिरता, सरकारको प्रभावकारिता, नियमन गुण, विधिको शासन र भ्रष्टाचार नियन्त्रण । हरेक वर्ष यी सूचकहरूको आधारमा विभिन्न देशहरूको सुशासनको स्थिति देखाउने गर्दछ । योबाहेक ट्रान्सपरेन्सी इन्टरनेसनलको भ्रष्टाचारको स्थिति, वर्ल्ड जस्टिस प्रोजेक्टले विधिको शासनको अवस्था, पब्लिक इन्टिग्रिटी संस्थाले पारदर्शिता र उत्तरदायित्वको स्थिति र विश्व बैंककै 'वर्ल्ड ह्यापिनेस इन्डेक्स' ले खुसीको मापन गर्ने गर्दछ ।

पछिल्ला प्रतिवेदनहरूले नेपालको सुशासनको अवस्था निराशाजनक देखाएको छ । ट्रान्सपरेन्सी इन्टरनेसनलको सन् २०२५ को प्रतिवेदनमा नेपालको स्थान भ्रष्ट मुलुकहरूको १०७ औं स्थानमा देखाएको छ । त्यस्तै सन् २०२४ मा भोकमरीमा ६८औं, विधिको शासनमा ६९औं, खुसीमा ९३औं, एचडीआईमा १४६औं, समृद्धिमा ११० औं र समग्र सुशासनको र्‍यांकिङमा ९२ औं स्थानमा देखाइएको छ । ट्रान्सपरेन्सीको भ्रष्टाचारसम्बन्धी 'सीपीआई' मा गत वर्षको भन्दा स्कोर पनि एक अंकले घटेकाले चिन्ता बढाएको छ ।

नेपाल सार्ककै भारत, भुटान, श्रीलंका र माल्दिभ्सभन्दा भ्रष्ट देखिएको छ । नेपालको स्कोर गत वर्ष ३५ रहेकामा यस वर्ष ३४ छ । ५० अंकभन्दा बढी अंक हासिल नगरेसम्म भ्रष्ट देशहरूको सूचीमा पर्ने हुन्छ । विधिको शासन र खुसीसम्बन्धी 'वर्ल्ड ह्यापिनेस इन्डेक्स' मा भने नेपालको सार्क देशहरूमै राम्रो देखिन्छ । विश्व बैंकको 'वर्ल्ड गभर्नेन्स इन्डेक्स' मा 'गभर्नेन्स इफिसेन्सी र्‍यांकिङमा भने नेपाल ७८औं स्थानमा रहेको छ । सार्कका भारत, पाकिस्तान, बंगलादेश, श्रीलंकाभन्दा नेपाल अगाडि देखिए पनि भुटान र माल्दिभ्सभन्दा पछाडि परेको छ ।

बैंकको प्रतिवेदनका सबै 'वर्ल्ड गभर्नेन्स इन्डिकेटर' का सबै परिसूचकमा नेपालको स्कोर ऋणात्मक हुनु भने चिन्ताको विषय हो । समग्रमा नेपालको सुशासनको स्थिति नाजुक छ । जुन नेपालीहरूका लागि गम्भीर विषय हो । व्यवहारमा हेर्दा पनि सामान्य सरकारी कामका लागि घूस दिनुपरेको, सेवा वितरण निष्पक्ष भएको, ढिलासुस्ती र रूखो व्यवहारले जनताले सास्ती खप्नुपरेको जस्ता विसंगति विभिन्न सर्वेक्षणहरूले देखाएका छन् ।

निःशुल्क वितरण गरिने भनिएको औषधि उपत्यकाकै अस्पतालमा नपाइएको, ग्रामीण भेगका स्वास्थ्य संस्थाहरू कार्यालय सहयोगीको भरमा चलिरहेको, सिटामोलसमेत ती संस्थाहरूमा नरहेको, पाठ्यपुस्तकहरू परीक्षा हुने बेलासम्म उपलब्ध नभएको, विद्यालयहरूमा कहीं विद्यार्थी नभएको र कहीं खेताला शिक्षकको भरमा सञ्चालन भइरहेको, किसानले एकातिर मल नपाएको र अर्कोतिर आफ्ना उत्पादनले उचित मूल्य नपाएकाले सडकमै फाल्नु परेका जस्ता समाचारहरू सार्वजनिक भइरहेका छन् । ठूला भ्रष्टाचारका काण्डहरू सार्वजनिक भइरहेका छन् । यसबाट नेपालमा सुशासन दिनबाट सरकार र समग्र सार्वजनिक क्षेत्र असफल भएको देखिन्छ ।

जनताको चेतन र अर्धचेतन मनले जस्तो 'शासन' को चित्र बनाउँदछ त्यही नै सुशासनको स्थिति हो । जनताले कुशासनको अनुभूति गर्न थाले भने सरकारलगायत सुशासनका पात्रहरूको वैधानिकतामा प्रश्न उठ्न थाल्दछ । सुशासनका मुख्य पात्र भनेका राज्यका अवयवहरू, राजनीतिक दल, निजी क्षेत्र र नागरिक समाज हुन् । यसबाहेक किचेन क्याबिनेट, सल्लाहकारहरू, संगठित आपराधिक समूहदेखि ठूला व्यापारिक घरानाहरूले समेत सुशासनका लागि सकारात्मक वा नकारात्मक प्रभाव पार्न सक्दछन् ।

यसमा सबभन्दा बढी जिम्मेवार भनेको राजनीतिक दल र सरकार नै हुन् । राजनीतिक दलहरू निश्चित सिद्धान्त र नीतिहरूलाई लागू गरेर समुच्च समाजको कल्याण गर्न संगठित हुने गर्दछन् । नीति उत्पादन गरेर अरू पात्रहरूका लागि खेलको मैदान तयार गरिदिने र कडा वा नरम नियमनद्वारा समाजमा सुव्यवस्था कायम गर्न आफ्ना संयन्त्रहरू परिचालित गर्ने पनि सरकारले नै हो ।

त्यसैले प्रमुख पात्रका रूपको भूमिकामा सुशासनका लागि मुख्य जवाफदेहिता सरकारकै हुने गर्दछ । नेपालको दुर्भाग्य नै हो कि, राजनीतिक क्षेत्र नै भ्रष्टाचार र अनियमितताको दलदलमा फस्दै छ । सुशासनको मुहान नै फोहोर भयो भने अन्य पात्रहरूबाट के आशा गर्न सकिन्छ ? चिनियाँ दार्शनिक कन्फुसियसले यस्तो अवस्थालाई 'रूग्णराज्य' को नाम दिएका छन् । यस्तो राज्यमा सार्वभौमसत्ताको अवस्थामा खतरा उत्पन्न हुने, समाजमै नैतिकताको ह्रास हुने र जनता सरकारप्रति बफादार नहुने अवस्था सिर्जना हुने उनको भनाइ छ ।

नेतृत्वले चमत्कार गर्दछ । त्यसैले त गान्धी, मन्डेला, केनेडी, लिंकनहरूलाई फरक क्षमताका कारण अहिलेसम्म सम्झिने गरिन्छ । मेकियावेलीले आफ्नो पुस्तक 'द प्रिन्स' मा लेखेका छन्- 'अवसरबिनाको क्षमता खेर जान्छ भने क्षमताबिनाको अवसर व्यर्थ छ ।'

अवसर पाउनासाथ सक्षम नेताहरूले दूरगामी सोच, नवप्रवर्तनीय प्रयोग, लौहसंकल्पले देशमा सुशासन र समृद्धि दिएर लोकप्रियताको शिखर चुम्न सकेका कैयन् उदाहरण छन् । यसका लागि उनीहरू अरूको भन्दा भिन्न र मौलिक रूपमा काम गर्न रूचाउँछन् । अब्राहम लिंकनले एक भाषणमा भनेका थिए- 'शीर्ष नेताहरू अरूले हिँडेको बाटो हिँड्दैनन् ।'

केनेडीले तत्काल असम्भव लाग्ने चन्द्रमामा अमेरिकी झन्डा गाड्ने लक्ष्य राखे र अन्ततः तोकिएको समय अगाडि नै यो सफल भयो । सिंगापुरका ली क्वान यू अर्का सफल नेता हुन् जसले बन्दरगाहबिनाको अविकसित टापुलाई आधुनिक र विकसित देशहरूको पंक्तिमा सिंगापुरलाई उभ्याउन दुई दशकमा नै सफल भएका थिए । अझ आश्चर्य त के छ भने सन् १९६५ मा जन्मिएको सिंगापुरको प्रतिव्यक्ति आय सन् १९९५ मा बेलायतको भन्दा बढी हुन गयो ।

यस्तो चमत्कार 'उदार तानाशाह' मानिएका ली क्वान यूको दीर्घकालीन सोचले सम्भव भएको थियो । सिंगापुरले सुशासनको सूचकांकको सरकारी प्रभावकारितामा सन् १९९६ देखि २०१६ सम्म १०० अंक नै प्राप्त गरी प्रथम हुन सक्यो । ट्रान्सपरेन्सी इन्टरनेसनलको २०२४ को प्रतिवेदनमा सिंगापुर विश्वको कम भ्रष्ट मुलुकहरूको तीन नम्बरमा परेको छ र एसियामा पहिलो भएको छ । राजनेताहरूको चमत्कारको यो राम्रो उदाहरण हो ।

दुबईका शासक सेख मोहम्मद बिन रसिद अल मोख्तम सुशासनमा चमत्कार गर्ने अर्का नेता हुन् । उनले जनताको सन्तुष्टि मापन गर्ने 'ह्याप्पिनेस मिटर' देखि 'ह्याप्पी स्कुल', 'सर्भिस फ्याक्टरी इनिसिएटिभ', 'कस्टोमर जर्नी म्यापिङ' जस्ता नवीन प्रयोग गरेर सरकारी सेवालाई प्रभावकारी बनाउन सफल भएका छन् । सबै वर्गका मानिसलाई एकै खालका सेवा दिनुहुन्न भन्ने मान्यताले दुबईमा बढी सन्तान हुने (फुल नेस्टर) र सन्तान नहुने (इम्टी नेस्टर) लाई फरक-फरक प्याकेजका सेवाहरू वितरण गरेका छन् ।

हङकङका तत्कालीन गभर्नर म्याक्लेहोसले हङहङलाई भ्रष्टाचार मुक्त गराउन ठूलो सफलता हासिल गरे । मलेसियाका महाथिर मोहम्मद, बोस्तवानाका सेरेत्से खामा, सर्बियाका अन्ना बर्नाबिक जस्ता कुशल नेताहरूले देशमा सुशासन र विकास दिन ठूलो योगदान गरेको पाइन्छ । राजनीतिक स्वतन्त्रता नभए पनि चीनमा देङ सियाओ पेङले आर्थिक क्षेत्रमा भने उल्लेख्य प्रगति गर्न सके ।

भारतका मनमोहन सिंहलाई पनि अर्थतन्त्रमा सुधार गर्नेमा जस जान्छ । त्यसैले नेताहरू असल भए भने देशमा सुशासन दिएर जनविश्वास आर्जन गर्न सक्दछन् भने नेता भ्रष्ट र अकुशल भए भने 'कुशासन'को भड्खालोमा देशलाई पुर्‍याउँछन् । जिम्बावेका रबर्ट मुगावे, फिलिपिन्सका मार्कोस, इन्डोनेसियाका जनरल सुहार्तो, स्पेनका फ्र्याान्को, चिलीका पिनोचे, रूमानियाका चाउचेस्कु आदि यस्तै भ्रष्टहरूको सूचीमा पर्ने केही शासक हुन् ।

नेपालको इतिहासमा पटक-पटक 'नाजुक मोड (क्रिटिकल जंक्चर)' आएको छ, जुन बेला आमूल परिवर्तन सम्भव हुन्थ्यो । २००७ साल, २०१७ साल, २०४७ साल र २०६३ साल नेपालको इतिहासले सिर्जना गरिदिएको नाजुक घडी थिए । त्यसबेला सोच र साहस भएका नेताहरू भएको भए नेपालको अनुहार नै बदल्ने उथलपुथलपूर्ण परिवर्तन गर्न सक्दथ्यो । तर दुर्भाग्यवश राजनीतिक अस्थिरता, दलहरूबीचको ईर्ष्याको राजनीति, राजाहरूको महत्त्वाकांक्षा आदि कारणले यो अवसर त्यसै खेर गयो ।

२००७ सालको परिवर्तनको आठ वर्षपछि भएको आमनिर्वाचनमा दुई तिहाइको बहुमतले विजयी सरकारले केही देखिने प्रगतिशील कामहरूको जग बसाल्न भने खोजेको थियो । जनतालाई ३.३० बजेपछि सिंहदरबार प्रवेश दिने, सबै स्कुलहरूमा दलितहरूलाई भर्ना गर्न छुट गर्ने र उनीहरूलाई निःशुल्क खाजाको व्यवस्था, राज्य रजौटा उन्मूलन जस्ता समाजमा आमूल परिवर्तन देखिने काम गरेको थियो । तर यस सरकारलाई पनि प्रशासनिक पुनर्गठनमा मनोमानी गरेको भनेर आलोचना भएपछि प्रधानमन्त्री र लोक सेवा आयोगका अध्यक्षबीच समझदारी भई योग्यता परीक्षणका लागि लोक सेवा आयोग पठाइएको थियो ।

२०१७ सालको राजनीतिक 'कु' पछिको परिवर्तन अर्को 'क्रिटिकल जंक्चर' थियो । दलहरूले बिगारे भनेर आफैं सक्रिय हुने निर्दलीय निरंकुश व्यवस्थामा महेन्द्रलाई आफ्ना नीति लागू गर्ने खुला मैदान नै प्राप्त थियो । तर, व्यवस्था जोगाउन सम्पूर्ण ऊर्जा लगाउने, प्रशासनमा आफ्ना मानिस राजनीतिक नियुक्तिका नाममा 'बर्को भित्रबाट छिराउने', व्यवस्था विरोधीलाई दमन गर्नेमा नै महेन्द्रको शासनकाल समाप्त हुन गयो । उनले मुलुकी ऐन, भूमिसुधार जस्ता केही प्रगतिशील काम भने गरेका थिए ।

सन् १९६५ को गोप्य सन्धिका लागि उनीमाथि आरोप लागे पनि यसलाई छाड्ने हो भने त्यसबेला केही उल्लेख्य राष्ट्रवादी कामहरू भने भएका थिए । त्यसपछिको पञ्चायतकालमा विकास क्षेत्रको अवधारणा, सेवा केन्द्रहरूको स्थापना जस्ता केही राम्रा कामहरू भए पनि अत्यन्त निर्देशित राजनीतिका कारण जनअसन्तोष बढ्दै गई २०३६ को विद्यार्थी आन्दोलन हुन गयो । र, राजा वीरेन्द्र जनमत संग्रहको घोषणा गर्न बाध्य भएका थिए । वीरेन्द्रको शासनकालमा नै दरबार शक्तिशाली हुन गई सिंहदरबार कमजोर हुन पुगेको थियो ।

२०४६ को जनआन्दोलनले निरंकुश पञ्चायती व्यवस्थाको अन्त भई बहुदलीय व्यवस्थाको स्थापनासँगै राजा संवैधानिक भूमिकामा सीमित रहन गए । निरंकुशतन्त्र नै भए पनि २०१७ सालपछिको अवधिमा काम गर्ने वातावरण सहज थियो । तर, दुवै राजाहरू आफ्नो प्रत्यक्ष शासनमा पनि सुशासन दिएर जनताको जीवनस्तर उठाउन असफल भएको देखिन्छ ।

२०४६ सालपछिको परिवर्तनमा जनआन्दोलनमा होमिएका नेपालीहरूको उर्लंदो आशा र सपनाहरू त्यसपछिका सरकारहरूले पूरा गर्न सकेनन् । भ्रष्टाचार झाँगिँदै जानु, दलहरूको तानाशाही बढ्नु, शासनमा बिचौलिया र व्यापारीको प्रभाव (प्लुटोक्रेसी) बढ्दै जानु, राजनीति आदर्शबाट नभई स्वार्थबाट सञ्चालित हुन थाल्नुले जनतामा निराशाको मौन क्रान्ति भुसको आगो जस्तै सल्किँदै गयो । अझ राजा वीरेन्द्रको वंशनाशपछि राजा बनेका ज्ञानेन्द्रको महत्त्वाकांक्षा र निरंकुश कदमहरूबाट जनआक्रोशले विस्फोटक रूप लिन गई दोस्रो जनआन्दोलनको आँधीबेरीले राजतन्त्रलाई नै सदाका लागि अन्त गरिदियो ।

दोस्रो जनआन्दोलन नयाँ नेपालका लागि भएको थियो । यस्तो नेपाल जहाँ सामाजिक न्याय होस्, समावेशी लोकतन्त्र होस्, एकताको आधार विविधता बनोस्, समतामा आधारित समृद्ध समाज होस् । नेपालको संविधानले साँच्चै यी विशेषताहरू समेटेको आदर्श व्यवस्थाका आधारहरू दिएको छ । अमेरिकी संविधानका निर्मातामध्येका बेन्जामिन फ्र्याङ्कलिनले भनेका थिए-'अमेरिकन संविधानले खुसीको प्रत्याभूति गर्दैन, यसको खोजी मात्र गर्दछ, तिमी आफैंले यसलाई समात्न सक्नुपर्दछ ।'

जनआन्दोलन भएको १७ वर्षमा जनताको आशामाथि धोखा मात्र भएको छ । नेपालको संविधान जारी भएको नौ वर्ष बित्दा पनि नेपालीको जीवनस्तरमा खास सुधार भएको देखिँदैन । राजनीतिक परिवर्तनका लाभ जनताले नपाएपछि संविधानका चिसा अक्षरको के अर्थ हुन्छ ? अहिले नेपालको राजनीति व्यापारी र बिचौलियाको कब्जामा फस्दै गएको छ । भ्रष्टाचार खुलेयाम भइरहेको छ । सरकारलाई नियन्त्रण र सन्तुलनमा राख्न गठन भएका संवैधानिक अंग र निकायहरू खुला राजनीतीकरणले निष्प्रभावी बन्दै गएको देखिन्छ । कर्मचारीतन्त्रले खुला राजनीतीकरणका कारण जनताको विश्वास गुमाउँदै छ ।

जनताले सुखसुविधा पाएनन् र उनीहरूमा चरम निराशा भयो भने सरकार मात्र होइन राजनीतिक व्यवस्था नै फालिदिन सक्दछन् । विश्व इतिहासबाट शिक्षा लिए हुन्छ । फ्रेन्च क्रान्तिपछिको जेकोबिन नेताहरूको आतंकको शासनले अन्ततः उनीहरूकै एक-एक गरेर हत्या भयो । अफ्रिकी देशहरू नाइजेरिया, सुडानमा परिवर्तनलाई असीको दशकमा उल्ट्याइएको थियो । लोकतन्त्र अवलम्बन गरेको छोटो अवधिमा नै स्पेन, पोर्चुगल, अर्जेन्टिना, ब्राजिल, पेरू, टर्की जस्ता देशहरूमा जनअसन्तोष बढेको सुनिएकै हो । परिवर्तनका लागि ठूलो त्याग गर्ने नेताहरूमा जनआन्दोलनको शक्तिले आमूल परिवर्तन गर्ने बल दिएको थियो । परिवर्तनपछि साहसी नेताहरू सरकारमा पुगेको भए उसले लिने कदममा सामान्य विरोध गर्ने साहस पनि कसैले गर्न सक्दैनथ्यो । अब त फलाम सेलाई सकेको छ । इतिहासले दिएको 'नाजुक घडी' त्यसै खेर गएको छ ।

केही वर्षअघि एकजना उच्च पदाधिकारीले भाषणमा 'नेपालमा शासन नै छैन केको सुशासन' भनेर बोल्दा विवादमा ल्याइएको थियो । साँच्चै नेपालको सरकारमा 'शासन क्षमता (गभर्मेन्टालिटी)' नभएको जस्तो भान हुन्छ । कानुनको कार्यान्वयन नै नहुनुले सरकारको आदेशलाई उसकै संयन्त्रहरूले आन्तरिकीकरण नगरेको देखिँदै छ । डारों एसमग्लु र जेम्स रबर्टसनको 'ह्वाई नेसन्स फेल' मा अफगानिस्तान, हैटी र नेपाललगायत सब-सहाराका केही देशहरूमा राजनीतिक केन्द्रीकरणको अभावले कानुन र आदेशको कार्यान्वयन हुन सकेको छैन भनेको छ । नेपालको अवस्था हेर्दा त्यस्तै देखिन्छ ।

सुशासन ऐन, २०६४ र सूचनाको हकसम्बन्धी ऐन, २०६४ का प्रावधानहरू कडाइका साथ लागू गरेमा मात्र पनि सुशासनको प्रवर्द्धन हुन सक्दछ । विडम्बना नै भन्नुपर्दछ सुशासन ऐनका सार्वजनिक सुनुवाइ, घुम्ती सेवा, नागरिक बडापत्र, शासकीय एकाइको स्थापना हरेक मन्त्रालयमा गर्ने, गुनासा सुनुवाइ जस्ता प्रावधान अब प्रशासनभित्र सम्झिनै छाडे जस्तो लाग्दछ ।

राजनीतिक नेतृत्वले संविधान र कानुनका व्यवस्थाहरू कडाइका साथ लागू गर्ने, खुला सरकारको अवधारणा अनुरूप पारदर्शी निर्णय प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने, सार्वजनिक उत्तरदायित्व सुनिश्चित गर्ने संयन्त्रहरू र यसको परिपालनाको परीक्षण गर्ने आन्तरिक र बाह्य संस्थाहरू बलियो बनाउन लाग्नुपर्दछ । सुशासनका नवीन अभ्यासहरू 'ग्लोबल प्लाटफर्म' बाट सिक्ने र आफैं नवप्रवर्तन गर्न छुट्टै 'सुशासन प्रवर्तन केन्द्र' को स्थापना गर्न सकिन्छ । जुन देशले आफैं प्रवर्तन गर्दैन र अरूबाट पनि सिक्दैन भने त्यो पछि पर्ने निश्चित छ ।

पूर्वी युरोपको सानो देश एस्टोनियाले 'डिजिटाइजेसन' मा चमत्कार नै गरेको छ । त्यहाँ ९५ प्रतिशत सार्वजनिक सेवा अनलाइनबाट दिइन्छ । यस्ता अभ्यासहरूबाट सिकेर सुशासनमा फड्को मार्न सकिन्छ । यसका लागि राजनीतिक नेतृत्व नै प्रतिबद्ध हुनुपर्दछ । यसो भयो भने कर्मचारीतन्त्र र अन्य पात्रहरू स्वतः परिचालन हुने गर्छन् ।

राजनीतिक नेतृत्व नै परिवर्तनको प्रायोजक (चेन्ज स्पोन्सर) हो र कर्मचारीहरू परिवर्तनका एजेन्ट (चेन्ज एजेन्ट) हुन् । प्रायोजकहरूले प्रवर्तनीय काम गर्न सकेमा सुशासनका सबै सूचकहरूमा फड्को मार्न समय लाग्दैन । यसो भएन भने जनआन्दोलनको 'उर्लंदो आकांक्षाको क्रान्ति'ले बढ्दो निराशाको क्रान्तिको रूप लिन सक्दछ । *कान्तिपुर*

तीन करोडभन्दा कम बजेटका कार्यक्रम 'आयोजना बैंक'मा नराखिने

काठमाडौं । राष्ट्रिय योजना आयोगले आगामी आर्थिक वर्ष ०८२/८३ को बजेटमा तीन करोड रूपैयाँभन्दा कम लागतका आयोजना प्रस्ताव गर्न नमिल्ने गरी आयोजना बैंकको नयाँ मापदण्ड स्वीकृत गरेको छ । सन् २०२० बाट सुरू भएको बैंकको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसकेपछि आयोगले नयाँ मापदण्ड ल्याएको हो । २२ फागुनमा मापदण्ड स्वीकृत भइसके पनि प्रधानमन्त्री केपी ओलीसमक्ष प्रस्तुत गरेपछि जारी गर्ने तयारी आयोगको छ ।

गत भदौमा आयोगका सदस्य डा. प्रकाशकुमार श्रेष्ठको संयोजकत्वको अध्ययन समितिले आयोजना बैंकलाई सरलीकृत बनाउन गरेको अध्ययनले नयाँ मापदण्ड सिफारिस गरेको थियो । आयोगले आयोजना सुशासनलाई केन्द्रमा राखेर नयाँ मापदण्ड तर्जुमा गरेको सहसचिव अर्जुन भण्डारीले जानकारी दिए । 'यसअघि जति नै लागत भएका आयोजना पनि बैंकमा प्रविष्ट गर्ने प्रवृत्ति थियो । तर, अब तीन करोडभन्दा कम लागतका आयोजना प्रविष्ट गर्न नपाइने भएको छ । संघले कार्यान्वयन गर्ने आयोजना तीन करोडभन्दा बढी हुनुपर्‍यो,' उनले भने ।

आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐनले नै आयोजना बैंकमा प्रविष्ट गरेपछि मात्रै बजेटमा राख्न पाइने व्यवस्था गरेपछि यसको प्रयोग हुन थालेको हो । यद्यपि, यसलाई सरलीकृत बनाउन उपयुक्त मापदण्डको आवश्यकता महसुस गरेको उनले बताए । उनका अनुसार नयाँ मापदण्डले आयोजनालाई स्पष्ट रूपमा परिभाषित गरेको छ ।

हालसम्म सबै मन्त्रालय तथा निकायले आयोजनालाई आ-आफ्नै ढंगले परिभाषित गर्दै आएका थिए । नयाँ मापदण्डमा निश्चित लक्ष्य र उद्देश्य किटान भएका, आयोजनाको लागतअनुसारको स्रोत खुलेको, चालू प्रकृतिको र सालबसाली नभएका, आयोजना सम्पन्न भएपछि सार्वजनिक सम्पत्तिको रूपमा हस्तान्तरण हुने खालका कार्यक्रमलाई मात्रै आयोजनाको रूपमा परिभाषित गरिएको छ । भण्डारीले भने, 'पुँजीगत खर्च हुने सबै कार्यक्रमलाई आयोजनामा परिभाषित गर्दा टेबल, कुर्सी खरिदजस्ता कार्यक्रम पनि प्रविष्ट गर्ने प्रवृत्तिको अब अन्त्य हुनेछ ।' आयोजना बैंकलाई सञ्चालन गर्न सचिवालयको पनि व्यवस्था मापदण्डमा गरिएको छ ।

त्यस्तै, आयोजना बैंकलाई मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली, सार्वजनिक खरिदको इप्रक्योरमेन्ट प्रणाली र एकीकृत अनुगमन प्रणालीसँग अन्तरआबद्धता गर्ने उल्लेख छ । भण्डारीले भने, 'यसले संघबाट कति लागतका आयोजना कुन चरणमा कार्यान्वयनमा छन् हेर्न सकिन्छ । कति आयोजना सम्पन्न भएका छन् भन्ने थाहा हुने भयो । आयोजना सुशासनमा यो नयाँ खुड्किलो हो ।'

अब आयोजना बैंकमा कुनै पनि आयोजना प्रविष्ट गर्दा पूर्वतयारी नभएका आयोजनालाई इन्ट्री नै गर्न नसकिने गरी सिस्टम तयार गरिएको भण्डारीले जानकारी दिए । उनले भने, 'हाम्रोमा यसअघि के अभ्यास थियो भने नाम घुसाइहाल्ने र पछि अध्ययन गर्ने प्रचलन थियो । यसले स्रोतको चाप बढाउन थाल्यो । पूर्वतयारीको चरणजस्तै विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन (डिपिआर), सम्भाव्यता अध्ययन, वातावरणीय मूल्यांकनजस्ता पूर्वतयारीका कागजात अपलोड नगरेसम्म आयोजना बैंकमा प्रविष्ट नहुने व्यवस्था मिलाइएको मापदण्डमा उल्लेख छ ।'

आयोजना बैंकमा एक अर्बभन्दा कम र एक अर्बभन्दा बढी लागतका आयोजनालाई अलग्गै ढंगले प्रविष्ट गर्ने व्यवस्था मापदण्डमा छ । एक अर्बभन्दा कम लागतका आयोजनालाई सम्बन्धित क्षेत्र हेर्ने आयोगका सदस्यले स्वीकृत गरेपछि प्रविधिक रूपमा अध्ययन गरी प्रविष्ट गर्ने उल्लेख छ । एक अर्बभन्दा बढी लागतका आयोजनामा सम्बन्धित क्षेत्र हेर्ने सदस्यको संयोजकत्वमा रहने सिफारिस समितिले आयोगमा सिफारिस गर्ने र डिपिआर, अध्ययन प्रतिवेदनजस्ता विषय अध्ययन गरिसकेपछि मात्रै आयोजना बैंकमा प्रविष्ट हुने उल्लेख छ । यसअघि आयोजना बैंकमा प्रविष्ट भएका १८ हजार ६३ वटा आयोजनालाई हटाएर शून्यमा झारिसकेको भण्डारीले जानकारी दिए । उनले भने, 'आयोजना बैंकबाट यी आयोजना हटाइए पनि अभिलेख सुरक्षित राखिएका छन् । तर, अब यी आयोजनालाई क्रमागत रूपमा अध्ययन गरेर मात्रै प्रविष्ट गर्नुपर्ने भएको छ ।'

म्याग्दीको रघुगंगा गाउँपालिकामा निर्माणाधीन जलविद्युत् आयोजनाले गाउँपालिका क्षेत्रका सडक स्तरोन्नति गर्न सहयोग गर्ने भएको छ । गाउँपालिकामा निर्माणाधीन पाँच जलविद्युत् आयोजना र स्थानीय सरोकारवालाबिच शुक्रबार भएको छलफलमा आयोजनाले प्रभावित क्षेत्रको जीर्ण सडक स्तरोन्नति गर्ने प्रतिबद्धता जनाएको गाउँपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत चेतनारायण भण्डारीले जानकारी दिए ।

गाउँपालिकामा ४० मेगावाटको राहुघाट, २२ दशमलव पाँच मेगावाटको ठुलोखोला 'ए', ३५ दशमलव पाँच मेगावाटको राहुघाट मंगले, २१ दशमलब तीन मेगावाटको ठुलोखोला र ४८ दशमलव पाँच मेगावाटको अपर राहुघाट जलविद्युत् आयोजना निर्माणको अन्तिम चरणमा छन् ।

त्यसमध्ये बेनी-जोमसोम सडकखण्डको घुमाउने तालदेखि मौवाफाँट हुँदै बाँध रहने बुक्लसम्मको सडकलाई तत्काल ग्राभेलसहित स्तरोन्नति गर्न रघुगंगा हाइड्रोपावरले लिखित प्रतिबद्धता गरेको गाउँपालिका अध्यक्ष भवबहादुर भण्डारीले बताए । ठेकेदार कम्पनी जयप्रकाश एसोसिएट्स लिमिटेडले आयोजनालाई सडक हस्तान्तरण गरेपछि कालोपत्रे गर्न हाइड्रोपावरले ८० प्रतिशत र अन्य आयोजनाहरूले उत्पादन क्षमताका आधारमा बाँकी २० प्रतिशत लागत व्यहोर्ने सहमति भएको उनले बताए ।

त्यसैगरी, मौवाफाँटदेखि दग्नाम, चिमखोला हुँदै पात्लेखर्कसम्मको मोटरबाटो स्तरोन्नति गर्न तुँदी पावर, संयुक्त ऊर्जा र ठुलोखोला हाइड्रोपावरले चालू आवमै थप एक करोड ५० लाखबराबरको काम गर्ने सहमति भएको छ । आयोजना प्रभावित झिँ र पाखापानीमा समेत आयोजनाले चालू आवमै सडक स्तरोन्नतिमा २५-२५ लाख रूपैयाँ बजेट दिने भएको छ ।

सामाजिक उत्तरदायित्व कोषलाई व्यवस्थित गर्न **राष्ट्र बैंकले ल्यायो मार्गदर्शन**

काठमाडौं । बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोषलाई व्यवस्थित गर्न नेपाल राष्ट्र बैंकले मार्गदर्शन जारी गरेको छ । हालसम्म एकीकृत निर्देशनमार्फत कोषलाई व्यवस्थित गर्दै आएकोमा राष्ट्र बैंकले मार्गदर्शन नै जारी गरेको हो । यो मार्गदर्शन जारी भएको मितिपछि स्वीकृत हुने संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रमका लागि मात्रै यो मार्गदर्शनअन्तर्गतका व्यवस्था लागू हुने भनिएको छ ।मार्गदर्शनअनुसार प्रत्येक आर्थिक वर्षको वित्तीय विवरण स्वीकृत भएसँगै मुनाफाबाट कोषमा जम्मा भएको रकमको कम्तीमा ६० प्रतिशत रकम सोही आर्थिक वर्षभित्र खर्च गर्नुपर्नेछ । हाल कोषमा जम्मा भएको रकम अर्को आर्थिक वर्षमा खर्च गर्नुपर्ने व्यवस्था छ ।

संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वअन्तर्गत खर्च गर्दा सरकारी, सामुदायिक तथा अन्य गैरनाफामूलक संस्थाका लागि मात्र गर्नुपर्ने उल्लेख छ । परियोजना वा कार्यक्रम छनोट गर्दा त्यसबाट समुदायस्तरमा पर्ने प्रभाव र मुलुकको आवश्यकताको विश्लेषण गर्नुपर्ने उल्लेख छ । मार्गदर्शनअनुसार संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वका कार्यक्रम गर्दा कुनै पनि व्यावसायिक वा व्यक्तिगत स्वार्थ बाझिने गरी विशेष भौगोलिक क्षेत्र तथा विषयमा अधिकेन्द्रित नभई जीवन रक्षा, सार्वजनिक हित तथा परोपकारी कार्य, समाजको आवश्यकतालाई प्राथमिकतामा राखी न्यायोचित ढंगले खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ ।

कुनै एउटा कार्यक्रममा त्यस आर्थिक वर्षको कुल खर्चयोग्य संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व रकमको ५ प्रतिशतभन्दा बढी खर्च गर्न नपाइने भनिएको छ । यद्यपि, केन्द्रीय बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त सबै बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आपसी सहमतिमा कुनै विशेष सार्वजनिक महत्वको कार्य गर्ने भएमा राष्ट्र बैंकको पूर्वस्वीकृतिमा त्यस्ता कार्य सञ्चालन गर्न सक्ने उल्लेख छ । मार्गदर्शनमा भनिएको छ, 'कोषको रकम कुनै किसिमको नगद, दान, दातव्य, पुरस्कार आदि वितरण गरी खर्च लेखांकन गर्न पाइनेछैन । कोषमा रहेको रकम अन्य कुनै कोष वा शीर्षकमा रकमान्तर गर्न वा पुँजी कोषमा गणना गर्न पाइनेछैन ।'

संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वअन्तर्गत भए-गरेका कार्यक्रमको लक्षित वर्गमा भएको वास्तविक खर्च तथा उक्त खर्च गर्दा भएको प्रशासनिक खर्चबिच तादात्म्य मिलेको, स्वाभाविक तथा खर्च अनुपात सुहाउँदो हुनुपर्ने उल्लेख छ । सामाजिक उत्तरदायित्व कोषमा जम्मा भएको रकम, सोको खर्च, कार्यक्रमको छनोट, संस्थाले अवलम्बन गरेको निर्णय प्रक्रिया, कार्यक्रमको प्रभावकारिता आदि सम्बन्धमा वार्षिक रूपमा आन्तरिक लेखा परीक्षण गरी छुट्टै प्रतिवेदन तयार गरी लेखा परीक्षण समितिमार्फत सञ्चालक समितिमा पेस गर्नुपर्ने उल्लेख छ ।

संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्व कोषमा जम्मा भएको रकम यस मार्गदर्शनले तोकेको अवधिभित्र खर्च गरिसक्नुपर्ने भनिएको छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले सहयोग गरेका सम्बन्धित संस्थाले प्राप्त गरेको रकम वा सहयोगबाट जीवन रक्षा, सार्वजनिक हित वा परोपकारी कार्यमा प्रभाव परेको र सोही उद्देश्यमा खर्च भएको प्रमाणित विवरण इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाले प्राप्त गरी अद्यावधिक गरी राख्नुपर्ने उल्लेख छ ।

संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वअन्तर्गत भएको खर्चको क्षेत्रगत तथा प्रदेशगत विवरणका साथै उक्त खर्चको सामाजिक क्षेत्रमा परेको प्रभावसमेत विश्लेषण गरी आफ्नो वेबसाइटमार्फत वार्षिक रूपमा सार्वजनिक गर्नुपर्ने मार्गदर्शनमा भनिएको छ । संस्थागत सामाजिक उत्तरदायित्वमा खर्च गर्दा एकै भौगोलिक क्षेत्र तथा विषयमा मात्र सीमित नभई आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रका भौगोलिक क्षेत्रमा जीवन रक्षा, सार्वजनिक हित तथा परोपकार कार्यलाई प्राथमिकतामा राखी न्यायोचित ढंगले खर्च गर्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्ने उल्लेख छ ।

खेलकुद

साढे तीन दशकपछि **सिंगापुरविरुद्ध खेल्दै** नेपाल

नेपाली राष्ट्रिय पुरूष फुटबल टोलीले शुक्रबार सिंगापुरविरूद्ध मैत्रीपूर्ण खेल खेल्दै छ । नेपाल र सिंगापुरबिचको अन्तर्राष्ट्रिय खेल ३६ वर्षपछि हुन लागेको हो । सन् १९८२ मा नेपालले पहिलोपटक किंग्सकपमा सिंगापुरविरूद्ध प्रतिस्पर्धा गरेको थियो । अखिल नेपाल फुटबल संघ (एन्फा)ले एसिया तथा विश्वकप छनोटको तयारीस्वरूपमा सिंगापुरसँगको मैत्रीपूर्ण खेलमा नेपाली टोलीलाई सहभागी गराएको हो । ८ चैतमा सिंगापुरसँगको खेलपछि नेपाली टोलीले १२ चैतमा मलेसियाविरूद्ध प्रतिस्पर्धा गर्नेछ ।

फिफा वरीयतामा सिंगापुर १६० र नेपाल १७५औँ स्थानमा छ । सिंगापुर नेपालभन्दा १५ स्थान माथि छ । नेपाली टोलीमा नौ महिनापछि मुख्य प्रशिक्षकको जिम्मेवारी पाएका अस्ट्रेलियन म्याट रोसको यो नै पहिलो आधिकारिक खेल हुनेछ । गत फागुनमा एन्फाले रोसलाई राष्ट्रिय पुरूष टोलीको मुख्य प्रशिक्षकको जिम्मेवारी दिएको थियो । प्रो लाइसेन्स प्राप्त रोससँग जर्मनी, दक्षिण कोरिया र साउदी अरेबियामा प्रशिक्षण गरेको अनुभव छ ।

प्रशिक्षक रोसले मुख्य प्रशिक्षकका रूपमा आफ्नो पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय खेल राम्रो हुने बताएका छन् । 'सिंगापुरमा राम्रो नतिजा निकाल्न योजनाका साथ प्रतिस्पर्धा हुनेछ,' मंगलबार एन्फाले आयोजना गरेको बिदाइमा रोसले भने, 'हामीहरूको तयारी राम्रो भएको छ ।' नेपालको एक मात्र अन्तर्राष्ट्रियस्तरको दशरथ रंगशालाले अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता नपाउँदा एसिया कप तथा विश्वकप छनोटका खेल मलेसियामा हुन लागेको हो ।

यद्यपि, गत फागुनमै रंगशालामै महिला टोलीको अन्तर्राष्ट्रिय फुटबल प्रतियोगिता भएको थियो । तर, पुरूषतर्फको होम खेललाई एएफसीले अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्रदान गरेन । एन्फाले पनि एएफसीसमक्ष आवश्यक कागजी प्रक्रिया पूरा गरेन । नेपालले मलेसियामा एएफसी एसियन कप २०२७ को छनोट चरणको अन्तिम चरणका खेल खेल्ने छ । मलेसियामै नेपालले होम एन्ड अवे खेल खेल्ने छ । यो खेललाई अन्तर्राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त छ ।

नेपाल र सिंगापुरबिच आधिकारिक रूपमा तीन अन्तर्राष्ट्रिय खेल भएका छन् । नेपालले तीन खेलमा १२ गोल व्यहोरेको छ । नेपालले सिंगापुरको पोस्टमा एक गोल पनि फर्काएको छैन । सन् १९८२ मा बैंककमा भएको किंग्स कपमा नेपाल र सिंगापुरबिच पहिलो अन्तर्राष्ट्रिय खेल भएको थियो । सन् १९८९ को ५ मेमा विश्वकप छनोटमा नेपाल र सिंगापुरबिच खेल भएको थियो । पहिलो खेलमा नेपाल ३-० गोलले पराजित भयो । सो खेलमा सिंगापुरका लागि हुसेन अहमेदले दुई तथा पेङ कीले एक गोल गरेका थिए । नेपाली टोलीमा अजर अधिकारी, मानबहादुर मल्ल, मणिविक्रम शाह, राजुमान तुलाधर, राजेश मानन्धर, उमेश प्रधान, ज्ञानीराज शर्मा, श्रीराम रञ्जितकार, अनिलबहादुर रूपाखत्री, राजुकाजी शाक्य र गणेश थापा थिए । सन् १९९० को इटालीमा भएको विश्वकपअन्तर्गत एसियन छनोटको दोस्रो खेलमा नेपाल सिंगापुरसँग ७-० ले पराजित भएको थियो । ५ जुनमा भएको खेलमा नेपालविरूद्ध सिंगापुरका मोसोभिटोले ६ गोल गरेका थिए । यस खेलमा नेपाली टोलीमा मानबहादुर मल्ल, शम्भु बास्तोला, राजेश मानन्धर, धीरेन्द्र प्रधान, उमेश प्रधान, श्रीराम रञ्जितकार, विराटजंग शाह, मणि शाह, राजुकाजी शाक्य, विज्ञानराज शर्मा र गणेश थापा थिए ।

प्रशिक्षक रोसले युवा खेलाडीलाई प्राथमिकतामा राखी तीन नयाँ खेलाडीलाई टोलीमा समावेश गरेका छन् । उनले गोलरक्षकमा अञ्जल श्रेष्ठ, डिफेन्समा सुमन श्रेष्ठ र स्ट्राइकरमा सुवास ठकुरी बमलाई पहिलोपटक राष्ट्रिय टोलीमा राखेका छन् । नेपालका कप्तान तथा गोलरक्षक किरण चेम्जोङले घरेलु मैदानमा खेल खेल्न नपाएकोमा खल्लो लागेको बताए । एएफसी एसियन कप २०२७ को छनोट चरणको अन्तिम चरणमा नेपाल समूह 'एफ'मा छ ।

दसौँ राष्ट्रिय खेलकुदको लोगो र मस्कट सार्वजनिक

कर्णाली प्रदेशमा हुने दसौँ राष्ट्रिय खेलकुदको लोगो र मस्कट सार्वजनिक गरिएको छ । मंगलबार सातदोबाटोस्थित अन्तर्राष्ट्रिय खेलकुद परिसरमा आयोजित कार्यक्रममा युवा तथा खेलकुदमन्त्री तेजुलाल चौधरीले लोगो तथा राष्ट्रिय खेलकुद परिषद् (राखेप)का उपाध्यक्ष ध्रुव आचार्यले मस्कट सार्वजनिक गरे । सो अवसरमा राखेपका सदस्यसचिव टंकलाल घिसिङले दसौँ राष्ट्रिय खेलकुदको डेडिकेटेड वेबसाइट सार्वजनिक गरेका थिए ।

लोगोमा कर्णाली नदी, नेपालको झन्डा, सात प्रदेश र खेलाडी, हिमाल, पहाड र तराई तथा शान्तिको प्रतीक परेवा समेटिएको छ । कर्णाली प्रदेशमा पाइने दुर्लभ जनावार हाब्रे (रेडपाण्डा)लाई मस्कटका रूपमा प्रयोग गरिएको छ । लोगो र मस्कट विकास तमखुले तयार गरेका हुन् ।

कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै मन्त्री चौधरीले राष्ट्रिय खेलकुदलाई लक्षित गरी तयार गरेको उत्कृष्ट पूर्वाधारका लागि कर्णाली प्रदेशलाई धन्यवाद दिए । उनले राष्ट्रिय खेल संघलाई खेलाडी र खेलको हितलाई केन्द्रविन्दुमा राखेर काम गर्न आग्रह गर्दै खेलाडीको प्रतिभा देखाउने चाहनालाई मध्यनजर गरी राष्ट्रिय खेलकुद भव्य बनाउन सबै एकजुट हुनुपर्नेमा जोड दिए ।

राष्ट्रिय खेलकुद ०८२ साल जेठ ३ देखि १० गतेसम्म हुनेछ ।

कर्पोरेट

● सिटिजन्स बैंकका ७९ कर्मचारीलाई 'दीर्घसेवा सम्मान'

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेसनल लिमिटेडले बैंकमा १० वर्ष र १५ वर्ष सेवा प्रवाह गरेका कर्मचारीलाई दीर्घसेवा सम्मान गरेको छ । बैंकले चैत १ गतेलाई कर्मचारीको दिनको रूपमा मनाउँदै आएको छ ।

१८औं वर्ष पूरा गरी १९औं वर्षमा प्रवेश गर्न लागेको सुखद उपलक्ष्यमा बैंकले एकमहिने वार्षिक उत्सवसम्बन्धी कार्यक्रमहरू आयोजना गरिरहेको छ । वैशाख ७ गते बैंकको वार्षिक उत्सव हो ।

बैंकको केन्द्रीय कार्यालय नारायणहिटीपथमा आयोजित एक कार्यक्रमबिच बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत गणेशराज पोखरेलले बैंकमा अविरल १० वर्ष सेवा प्रवाह गरेका ६१ जना र १५ वर्ष सेवा प्रवाह गरेका १८ जना गरी कुल ७९ जना कर्मचारीलाई प्रमाणपत्रसहित 'दीर्घसेवा सम्मान' प्रदान गरेका हुन् । बैंकमा हाल एक हजार आठ सय कर्मचारी कार्यरत छन् ।प्रमुख कार्यकारी अधिकृत पोखरेलले बैंक अहिलेको अवस्थासम्म आइपुग्नका लागि कर्मचारीको मिहिनेत, लगनशीलता, प्रतिबद्धता र जिम्मेवारीले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरको बताउँदै आगामी दिनमा पनि आफ्नोतर्फबाट शतप्रतिशत योगदान दिन आग्रह गरे । सोही समारोहमा बैंकले ०८२ सालको क्यालेन्डर पनि सार्वजनिक गरेको छ ।

● नागरिक लगानी कोषको ३५औं वार्षिकोत्सव

अर्थसचिव घनश्याम उपाध्यायले नागरिक लगानी कोषलाई राष्ट्रिय प्राथमिकताका आयोजनामा लगानी गर्न सुझाव दिएका छन् । नागरिक लगानी कोषको सोमबार सम्पन्न ३५औं वार्षिकोत्सव कार्यक्रममा बोल्दै अर्थसचिव उपाध्यायले यस्तो सुझाव दिएका हुन् । कोषले आफूसँग रहेको रकमलाई सरकारले निर्धारण गरेको प्राथमिकता र उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रयोग गरी राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा योगदान पुऱ्याउनुपर्ने उनको भनाइ छ । कोष सञ्चालक समितिका अध्यक्ष प्रा.डा. सूर्यबहादुर थापाले उच्च आर्थिक विकासमार्फत मात्रै समाजमा देखिएको विद्यमान बेरोजगारीको अन्त्य गर्न सकिने भन्दै दिगो विकास र स्थायित्वमा जोड दिए । आगामी दिनमा देशको आर्थिक वृद्धिदरमा टेवा पुऱ्याउने एवं रोजगारी सिर्जना गर्न कृषि, पर्यटन, ऊर्जा र पूर्वाधार निर्माणजस्ता उत्पादनशील क्षेत्रमा आफ्नो लगानीलाई विस्तार गर्दै लैजानुपर्ने उनको भनाइ छ ।

त्यस्तै, कोषका कार्यकारी निर्देशक पर्वतकुमार कार्कीले सात लाख सहभागीलाई ध्यानमा राखेर सरल र झन्झटरहित सेवा दिने प्रतिबद्धता दिए । साथै, आगामी दिनमा सरकारी प्राथमिकताका पूर्वाधार निर्माण, कृषि, उद्योग, पर्यटन तथा उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी विस्तार गरिने उनको भनाइ छ ।

यस्तै, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालले नागरिक लगानी कोष, सञ्चय कोषलगायतका कोषहरूको लगानी उत्पादनमूलक क्षेत्र र रोजगारी बढाउने क्षेत्रमा प्रयोग गर्नुपर्ने बताए । त्यस्ता कोषहरूको लगानी पूर्वाधार निर्माण, रोजगारी सिर्जना, पर्यटन प्रवर्द्धन, हाइड्रोपावरलगायतका क्षेत्रमा गर्नुपर्ने उनको भनाइ छ ।

● ज्योति विकास बैंकका ग्राहकलाई डेकोर प्यालेसमा विशेष छुट

ज्योति विकास बैंक लिमिटेडले काठमाडौं नयाँबजारस्थित डेकोर प्यालेसमा बैंकका ग्राहकलाई विशेष छुट प्रदान गर्नेसम्बन्धी सम्झौता गरेको छ । यस सम्झौतापश्चात् ज्योति विकास बैंकका ग्राहकले उक्त फर्निचर सोरुममा १५ प्रतिशतसम्म छुट प्राप्त गर्न सक्नेछन् । डेकोर प्यालेसमा घर तथा अफिसहरूका लागि चाहिने सम्पूर्ण फर्निचर, सोफा, कार्पेटलगायतका विभिन्न गुणस्तरीय सामग्री उपलब्ध छन् । ज्योति विकास बैंकले ग्राहकहरूको सुविधालाई प्राथमिकतामा राख्दै, देशका अन्य विभिन्न व्यवसायहरूसँग निरन्तर सहकार्य गर्दै, ग्राहकहरूलाई विशेष छुट र सुविधा प्रदान गर्दै आइरहेको छ । हालै बैंकले नगरकोटस्थित प्रचलित रिसोर्टहरू 'क्लब हिमालय' र 'होटेल हिमालयन भिला'मा १० प्रतिशतसम्मको विशेष छुट प्रदान गर्ने सम्झौता पनि गरेको छ ।

यस विकास बैंकले नवजात शिशुको अकाल मृत्यु रोकथाम र जीवन रक्षा गर्न चालेको पहलकदमी तथा योगदानले ५४ वटा न्यानो नानीमार्फत हरेक वर्ष १९९८ भन्दा बढी नेपाली शिशुहरूको अमूल्य जीवन रक्षा गर्न सफल भएको बैंकले जनाएको छ । यस बैंकले राष्ट्रप्रति आफ्नो दायित्व पूर्ति गर्दै गएको आर्थिक वर्षमा रू. ४० करोड कर तिरेको छ । चालू आर्थिक वर्षको पुस मसान्तसम्म रू. १५ करोड कर बुझाइसकेको छ । ज्योति विकास बैंकले उपत्यका र उपत्यकाबाहिर गरी हाल १२१ शाखा कार्यालय, तीन विस्तारित काउन्टर तथा ७५ एटिएममार्फत बैंकिङ सेवा उपलब्ध गराउँदै आएको छ ।

● एनएमबि बैंकद्वारा दिगो भविष्यका लागि ग्रिन सेभिङ्स डिपोजिट सुरु

एनएमबि बैंकले ग्रिन सेभिङ्स डिपोजिट (हरित बचत खाता)नामक अत्यन्तै नौलो बचत खाता योजना सुरु गरेको छ । सो खाताले वातावरण संरक्षणमा व्यक्ति र संस्थाहरूलाई आफ्नो महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न मद्दत गर्दछ । यस खातामा जम्मा भएको रकम सौर्य ऊर्जा, ऊर्जा बचत र प्रकृतिलाई जगेर्ना गर्ने हरित परियोजनाहरूमा मात्र प्रयोग गरिनेछ ।

सो खाताबाट ग्राहकहरूले आफ्नो लगानीको राम्रो प्रतिफल पाउनु मात्र नभई हरित ऋणहरूमा समेत विशेष छुटहरू पाउन सक्नेछन् । एनएमबि बैंकको ग्रिन सेभिङ्स डिपोजिट खाता खोली, ग्राहकले पनि जलवायु परिवर्तनविरुद्ध लड्न र नेपाललाई थप दिगो बनाउन हातेमालो गर्न सक्नेछन् । एनएमबि बैंक पर्यावरणमैत्री बन्न र सन् २०४५ सम्ममा नेपालको शून्य प्रदूषणको लक्ष्यलाई समर्थन गर्न प्रतिबद्ध छ र सो खातामार्फत ग्राहकले पनि आफ्नो प्रतिबद्धता जनाउन सक्नेछन् ।

एनएमबि बैंकले हाल देशभर २०२ शाखा, १८७ एटिएम र नौ एक्सटेन्सन काउन्टरमार्फत उच्चस्तरीय सेवा प्रदान गर्दै आइरहेको छ ।

● पोखरा फाइनान्सका सिइओ गुरुङले लिए शपथ

पोखरा फाइनान्सका नवनियुक्त प्रमुख कार्यकारी अधिकृत (सिइओ) प्रकाश गुरुङले पद तथा गोपनीयताको शपथग्रहण गरेका छन् । फाइनान्सको सञ्चालक समिति बैठकले गुरुङलाई १ चैतदेखि लागू हुने गरी सिइओमा नियुक्त गरेको थियो । नवनियुक्त सिइओ गुरुङले केन्द्रीय कार्यालय, न्युरोड पोखरामा संस्थाका अध्यक्ष राजकुमार गुरुङसमक्ष पद तथा गोपनीयताको शपथग्रहण गरेका हुन् ।

अध्यक्षले सिइओ गुरुङलाई बधाई तथा शुभकामना दिँदै संस्थागत सुशासनबाट संस्थाको प्रतिष्ठालाई पुनः उचाइमा पुऱ्याउन र व्यावसायिक सफलता हासिल गर्न शुभकामना दिए त्यस्तै, सिइओ गुरुङले हाल संस्थामा रहेका चुनौती समाधान गर्दै संस्थाको प्रगति सँगसँगै निक्षेपकर्ता, कर्मचारी र सेयरधनीको हितका लागि प्रयत्नशील रहने प्रतिबद्धतासमेत व्यक्त गरे ।

● नागरिक लगानी कोषको प्रभातफेरी

नागरिक लगानी कोषले ३५औं वार्षिकोत्सवको अवसरमा शनिबार प्रभातफेरी कार्यक्रम आयोजना गरेको छ । कोषले ४ चैतमा औपचारिक रूपमा ३५औं वार्षिकोत्सव कार्यक्रम मनाउँदै छ । प्रभातफेरीमा कोष सञ्चालक समितिका अध्यक्ष, सदस्य तथा कार्यकारी निर्देशकलगायत सम्पूर्ण कर्मचारीको सहभागिता थियो । कोष कार्यालयपरिसरबाट ब्यानरसहित सुरु भएको प्रभातफेरि कार्यक्रम तीनकुने, सिनामंगल, पुरानो बानेश्वर हुँदै कोषपरिसरमा आएर सम्पन्न भएको छ । कोषले विगतदेखि नै वार्षिकोत्सवको अवसर पारी विभिन्न खेलकुद तथा रक्तदानका कार्यक्रम गर्दै आइरहेको छ ।

● सिटिजन्स बैंकको 'टपअप र फोनपे डाइरेक्ट गरौं, बम्पर जितौं' अभियान सुरु

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेसनल लिमिटेडले फोनपे र एफवान सफ्टसँगको सहकार्यमा 'टपअप र फोन पे डाइरेक्ट गरौं, बम्पर उपहार जितौं' भन्ने नयाँ अभियान सार्वजनिक गरेको छ । यस अभियानअन्तर्गत ग्राहकहरूले आकर्षक उपहारहरू जित्ने अवसर पाउनुका साथै बम्पर उपहार आइफोन १६ प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।

यस अभियानको मुख्य उद्देश्य डिजिटल कारोबारलाई प्रवर्द्धन गर्दै बैंकको मोबाइल बैंकिङ सेवाको प्रयोग बढाउने हो । बैंकले डिजिटल भुक्तानीलाई प्रोत्साहन गर्दै ग्राहकहरूलाई सजिलो, सुरक्षित र आधुनिक बैंकिङ सेवाको अनुभव प्रदान गर्ने लक्ष्य राखेको छ । यस अभियानमा सहभागी हुन ग्राहकहरूले सिटिजन्स स्मार्ट मोबाइल बैंकिङ एपमार्फत कम्तीमा एक सय रुपैयाँको मोबाइल टपअप र कम्तीमा रू. पाँच सयको फोनपे डाइरेक्ट कारोबार गर्नुपर्नेछ । यी कारोबार पूरा गर्ने ग्राहकहरू साप्ताहिक तथा बम्पर उपहारका लागि योग्य बन्नेछन् । यस अभियानअन्तर्गत हरेक हप्ता सयजना भाग्यशाली विजेताले रू. एक सयको मोबाइल टपअप प्राप्त गर्नेछन् । त्यसैगरी अभियानको अन्त्यमा एक भाग्यशाली ग्राहकलाई नयाँ आइफोन १६ प्रदान गरिनेछ । यो अभियान चैत १ गतेदेखि चैत ३१ गतेसम्म सञ्चालन हुनेछ । सिटिजन्स बैंकले आफ्ना सम्पूर्ण ग्राहकहरूलाई यस अभियानमा सहभागी भई रोमाञ्चक उपहार जित्ने अवसर लिन अनुरोध गरेको छ । विश्वकै प्रतिष्ठित अवार्ड बैंक अफ द ईयर २०२४ को उपाधि प्राप्त गर्न सफल भएको बैंकले केही समय अघि मात्र फोनपे सँगको सहकार्यमा नेपालमै पहिलो पटक 'सिटिजन्स फोनपे क्रेडिट कार्ड' (भर्चुअल क्रेडिट कार्ड) सञ्चालनमा ल्याएको छ । साथै नेपालमै पहिलोपटक मोबाइल बैंकिङ एपमार्फत नै सेयर आवेदन र सिआरएन नम्बर सेवा लिन सकिने सुविधा पनि ल्याएको छ । सिटिजन्स बैंक इन्टरनेसनल लिमिटेडले देशैभरि ६० जिल्लामा फैलिएका आफ्ना १९९ वटा शाखा, १६६ वटा एटिएम, तीन विस्तारित काउन्टर र ७४ वटा शाखारहित बैंकिङ इकाइहरूबाट १८ लाख ५० हजार ग्राहकवर्गलाई आधुनिक बैंकिङ सेवाहरू प्रदान गर्दै आएको छ ।

● मुक्तिनाथ विकास बैंकको वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम

मुक्तिनाथ विकास बैंकले सामाजिक उत्तरदायित्व कार्यक्रमअन्तर्गत फागुनमा सातै प्रदेशका विभिन्न स्थानमा बृहत् वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम सम्पन्न गरेको छ । कार्यक्रम कृषक, उद्यमी, महिला तथा युवालाई लक्षित गरी आयोजना गरिएको बैंकले जनाएको छ । कार्यक्रममा व्यावसायिक योजनाको तयारी, बजारीकरणको सम्भावना, बजार व्यवस्थापनका रणनीति, व्यक्तिगत तथा पारिवारिक बजेटका विषय समेटिएका थिए । त्यसैगरी, आम्दानी र खर्चको सन्तुलन, नगद प्रवाह, बचत परिचालन, कर्जा परिचालन, बिमा, विप्रेषण, डिजिटल बैंकिङ सेवा, डिजिटल माध्यमबाट हुन सक्ने रकम अपचलन, ग्राहकको अधिकारलगायतका विषय पनि वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमका विषयवस्तु थिए । सहभागी व्यक्तिले यस्ता जनचेतनामूलक कार्यक्रमले भएका द्विविधा हट्ने र भविष्यमा आइपर्ने जोखिमलाई समयमा नै व्यवस्थापन गर्न सहजीकरण हुने धारणा व्यक्त गरेका थिए । बैंकले विगतदेखि नै यस्ता खालका कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको र भविष्यमा पनि निरन्तरता दिने बताएको छ ।

● दुगड ग्रुपका प्रबन्ध निर्देशक कुमुद भारतमा सम्मानित

केएल दुगड ग्रुपका प्रबन्ध निर्देशक तथा नेपाल फ्लोर मिल्स एसोसिएसनका अध्यक्ष कुमुद दुगड भारतमा सम्मानित भएका छन् । रोलर मिल एसोसिएसन अफ इन्डियाले गोवा, भारतमा आयोजना गरेको 'द फ्युचर अफ मिलिङ भिजन-२०३० एन्ड बियोन्ड' सम्मेलनमा दुगडलाई सम्मान गरेको हो ।

भारतीय लोकसभाका सांसद प्रवीण खण्डेलवालसहित फेडेरेसन अफ रोलर्स फ्लोर मिल इन्डियाका केन्द्रीय अध्यक्षलगायतको उपस्थितिमा दुगडलाई सम्मान गरिएको हो ।

प्रत्येक पाँच वर्षमा एकपटक आयोजन हुने कार्यक्रममा भारतका ६ सयभन्दा धेरै मैदा-आटा मिल कम्पनीको सहभागिता थियो । भारतले फ्लोर मिलमा कार्यरत प्राविधिकलाई तालिमको अवसर प्रदान गर्ने घोषणा पनि सम्मेलनमा भएको थियो ।

● नेपाल लाइफको सञ्चालकमा तीनजना निर्वाचित

नेपाल लाइफ इन्स्योरेन्सको सञ्चालकमा तीनजना निर्वाचित भएका छन् । इन्स्योरेन्सको २५औं वार्षिक साधारणसभाको निर्णयअनुसार सर्वसाधारण सेयरधनी (समूह ख)को सञ्चालकमा विमलप्रसाद ढकाल, कृष्णराज लामिछाने र शर्मिला श्रेष्ठ महर्जन निर्वाचित भएका हुन् ।

साथै, निर्वाचनपछि २ चैतमा बसेको कम्पनी सञ्चालक समिति बैठकमा नवनिर्वाचित सञ्चालक सदस्यले अध्यक्ष गोविन्दलाल संघईबाट पद तथा गोपनीयताको शपथग्रहणसमेत गरेका छन् ।

● ७९ जनालाई सिटिजन्स बैंकको 'दीर्घ सेवा सम्मान'

सिटिजन्स बैंक इन्टरनेसनलले बैंकमा लामो समय काम गरेका कर्मचारीलाई 'दीर्घ सेवा सम्मान' गरेको छ । केन्द्रीय कार्यालयमा आयोजित एक कार्यक्रमबिच बैंकका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत (सिइओ) गणेशराज पोखरेलले १० वर्ष सेवा गरेका ६१ जना र १५ वर्ष सेवा प्रवाह गरेका १८ जना गरी जम्मा ७९ जना कर्मचारीलाई प्रमाणपत्रसहित 'दीर्घ सेवा सम्मान' प्रदान गरेका हुन् । साथै, बैंकले १९औं वर्ष प्रवेशका अवसरमा एकमहिने वार्षिक उत्सवसम्बन्धी कार्यक्रम गरिरहेको छ । ७ चैतदेखि बैंक स्थापनाको १९औं वर्षमा प्रवेश गर्दै छ ।

कार्यक्रममा बोल्दै सिइओ पोखरेलले बैंक अहिलेको अवस्थासम्म आइपुग्नुमा कर्मचारीको मिहिनेत, लगनशीलता, प्रतिबद्धता र जिम्मेवारी रहेको उल्लेख गरे । सोही समारोहमा बैंकले नयाँ वर्ष ०८२ को क्यालेन्डर पनि सार्वजनिक गरेको छ ।

● बिमा प्राधिकरणको कार्यकारी निर्देशकमा सुवेदी

नेपाल बिमा प्राधिकरणको कार्यकारी निर्देशकमा सुशीलदेव सुवेदी नियुक्त भएका छन् । १ चैतमा बसेको प्राधिकरणको सञ्चालक समिति बैठकले पदपूर्ति समितिको सिफारिसमा निर्देशक सुवेदीलाई कार्यकारी निर्देशक पदमा बढुवा गर्ने निर्णय गरेको हो । नवनियुक्त कार्यकारी निर्देशक सुवेदीले शुक्रबारदेखि नै कार्यभार सम्हालेका छन् ।

● सिद्धार्थ र मनिपाल टेक्नोलोजिजबिच सम्झौता

सिद्धार्थ बैंक र मनिपाल टेक्नोलोजिज लिमिटेडबिच सम्झौता भएको छ । ग्राहकको वित्तीय सुरक्षालाई ध्यान दिँदै बैंकको वित्तीय प्रणालीलाई थप स्थिर र सुरक्षित बनाउन उक्त सम्झौता गरिएको बताइएको छ । यो सम्झौताले सम्पत्ति शुद्धीकरण (एन्टी मनी लाउन्डरिङ) प्रविधिको सुदृढीकरण हुने र वित्तीय अपराधको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्ने प्रतिबद्धतामा सघाउ पुग्ने विश्वास बैंकले लिएको छ ।

बैंकका अनुसार यस सोलुसनले बैंकलाई कृत्रिम बुद्धिमत्ता (एआई) र मेसिन लर्निङको प्रयोग गरी कारोबार अनुगमन, ठगी नियन्त्रण तथा ग्राहक पहिचान गर्न सक्षम बनाउनेछ । मनिपाल टेक्नोलोजिजसँगको सहकार्यमा सम्पत्ति शुद्धीकरण न्यूनीकरण प्रणालीलाई अन्तर्राष्ट्रियस्तरको बनाइने र बैंकिङ उद्योगमा नयाँ मापदण्ड स्थापित हुने अपेक्षासमेत गरिएको छ ।

● एनसी एग्रो टेकको आइपिओ बिक्री प्रबन्धक ग्लोबल आइएमई क्यापिटल

एनसी एग्रो टेक इन्डस्ट्रिजले सर्वसाधारणमा आइपिओ जारी गर्ने भएको छ । कम्पनीले प्रतिसेयर १०० अंकित दरका १८ लाख कित्ता सेयर जारी गर्न लागेको हो । कम्पनीले धितोपत्र निष्कासक तथा बिक्री प्रबन्धकमा ग्लोबल आइएमई क्यापिटललाई नियुक्त गरेको छ । आइपिओ निष्कासनसम्बन्धी सम्झौतामा एनसी एग्रोका सञ्चालक दीपकप्रसाद न्यौपाने र क्यापिटलका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत मन्दीप लुईटेलले हस्ताक्षर गरेका हुन् । कम्पनीले स्वदेशी कच्चा पदार्थ प्रयोग गरी ताजा च्याउ उत्पादन गर्दै आइरहेको छ । यार्सागुम्बा, लायन्समाने, गानोडरमा, टर्किटेल, सिताके, ग्रिफोलागायतका च्याउ तथा यी च्याउका माइसेलियस उत्पादन गरी विदेशमा समेत निर्यात गरिरहेको कम्पनीले जनाएको छ ।

● महासंघ कोषाध्यक्षमा आचार्य मनोनीत

नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघको कोषाध्यक्ष पदमा भरतराज आचार्य मनोनीत भएका छन् । महासंघका अध्यक्ष चन्द्रप्रसाद ढकालले बुधबार आचार्यलाई कोषाध्यक्षमा मनोनयन गरेका हुन् । महासंघ कोषाध्यक्षमा निरक केसीको १८ महिने कार्यकाल सकिएपछि पद रिक्त थियो । अब कोषाध्यक्षको बाँकी कार्यकाल आचार्यले सम्हाल्ने महासंघले जनाएको छ ।नवनियुक्त कोषाध्यक्ष आचार्यले महासंघको उद्योग समिति सभापति, रोजगारदाता परिषद्को सहसभापति तथा स्थायी समिति सदस्य भई कार्यसम्पादन गरिसकेको अनुभव छ ।

राजावादीलाई...

बोल्नु जसरी भएपनि जनतालाई आफ्नो पक्षमा पार्न उनी लागि पर्ने भएपनि जनताले उनलाई विश्वास गर्न सकिरहेका छैनन् । राजावादीहरूलाई देखाएर फेरी कांग्रेस-एमालेले आफूलाई सत्तामा पुऱ्याईदिने आशामा उनी अगाडि बढेका भएपनि कांग्रेस-एमालेले अहिलेको सत्ता गठबन्धनलाई अझ बलियो बनाएर अघि बढ्ने निर्णय गरेपश्चात् दाहाल फेरी जागरण अभियानमा जान बाध्य भएका छन् ।

नेपाली कांग्रेसले समेत अहिलेको सत्ता गठबन्धन २०८४ सम्म जाने उद्घोष गरेपछि दाहालमा अझ छटपट्टी बढेको छ । दाहाल नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवाप्रति नरम भएर प्रधानमन्त्री एवं नेकपा एमालेप्रति कठोर रूपमा प्रहार गरिरहेका छन् । त्यसको एउटै कारण हो कांग्रेस-एमालेसँगको गठबन्धन टुटाउने रणनीति ।

कांग्रेस-एमालेलाई आलोपालो खेलाउँदै प्रधानमन्त्री बन्न सफल भएका दाहाल पछिल्लो पटक आफ्नै कारणले गर्दा सत्ताबाट बाहिरिनु परेको र अहिलेकै अवस्थामा उनी फेरी प्रधानमन्त्री बन्न नसक्ने अवस्था देखिएपछि दाहाल अहिले राजावादीहरूलाई देखाएर राष्ट्रिय सहमतिको सरकार बनाउनुपर्ने भन्दै आएका छन् । दाहालको राष्ट्रिय सहमति सरकार बनाउनुपर्ने मागलाई नेकपा एमालेको चैत्र ५ गते बसेको सचिवालय बैठकले अस्वीकार गरिदिएको छ । राष्ट्रिय सहमतिको सरकारमा आफ्नो पार्टी समेत सरकारमा सहभागि हुन पाउने आशामा उनी थिए तर त्यसमा पनि तुषारापात भएपछि उनी राजधानी बाहिर गएका छन् ।

पछिल्लो समयमा दाहाल गणतन्त्रवादीहरू मिल्नुपर्दछ भन्न थालेका छन् । के अहिले गणतन्त्रवादीहरू मिलेका छैनन् र ? राजावादी बाहेक सबै गणतन्त्रवादीहरू एक भएकै छन त ? गणतन्त्रवादी मिल्नुपर्दछ भन्नु सबै सरकारमा जानु पर्दछ भन्नु हो त ? सरकारमा गए लुट्न पाइन्छ अहिले पाइएन भन्न खोजेरै सबै गणतन्त्रवादी मिल्नुपर्दछ भन्नु भएको हो कि ? यदि होइन भने गणतन्त्रवादी मिल्नुपर्दछ भन्नुको अर्थ के ? सबै गणतन्त्रवादीहरू मिलेकै छन् त । व्यक्तिगत स्वार्थ भन्दा माथि उठेर देश र जनताको हितमा काम नगर्ने प्रवृत्ति भएका दाहाल साँच्चिकै गणतन्त्र संकटमा परेको भन्दै यहि मौकामा चौका हानेरै भएपनि आफ्नो स्वार्थ पूरा गर्ने रणनीतिमा लागि परेका छन् ।

सशस्त्र आन्दोलनकै बेला राजासँग मिलेर जानुपर्ने तर्क राँख्दै आएका दाहाल यति ठुलो व्यवस्था परिवर्तन भइसकेको यत्तिका वर्ष वित्दा समेत १५/२० हजार जनताले पूर्वराजालाई विमानस्थलबाट घेरा हालेर निर्मल निवास पुऱ्याउँदा दाहालको सातो गएको छ । त्यही कारणले गर्दा पछिल्लो समयमा उनी निकै डराएका छन् ।

कतै आफूँमाथि पनि कानूनी कारबाही गर्न जनताले माग गर्ने हुन् कि भन्ने पिडामा उनी छटपटाईरहेका र पूर्वराजालाई गाली गलौज गर्दै विना प्रमाण विभिन्न आरोप लगाउँदै आएका छन् । ३ पटक प्रधानमन्त्री भैसकेका र पार्टी अध्यक्ष एवं संघीय संसदको प्रमुख विपक्षी दलका नेता समेत रहेका व्यक्तिले पूर्व राजालाई विभिन्न आरोप लगाउने गरेकोले ती आरोप प्रमाणित गरेर देखाउन सक्नुपर्दछ ।

दाहालकै...

जनताको वितृष्णा बढेको हो । सरकारमा रहेका बेला राम्रो काम गर्न सकेको भए जनतामा असन्तुष्टि नै बढ्ने थिएन । समाजवादी मोर्चामा रहेका प्रमुख घटक माओवादी केन्द्रका अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल ३ पटक मुलुकको प्रधानमन्त्री रहिसकेका छन् ।

कांग्रेस-एमालेको गत असार १७ गते भएको गठबन्धन भन्दा अघिसम्म उनले एमालेको समर्थनमा प्रधानमन्त्री रहँदा उनले कांग्रेस-एमालेलाई धम्क्याउँदै आफूलाई सत्ताबाट हटाएर देखाउन चेतावनी समेत दिँदै आएका थिए । जब कांग्रेस एमालेले गठबन्धन गरेर सत्तामा पुगे तब दाहाललाई छटपटी बढेको हुनाले नै अन्य केही दलहरूलाई साथमा लिएर समाजवादी मोर्चामार्फत सत्तामा पुग्ने खेलमा उनी सक्रिय रहेका छन् ।

केही दिन पहिला अर्थात फागुन २५ गते राजावादीहरूले काठमाडौमा गरेको बृहत प्रदर्शन पछि पुष्पकमल दाहाल पूर्वराजालाई अनेक प्रकारका झुठा आरोप लगाउँदै आएका छन् । राजावादीका प्रदर्शनलाई गाली गर्नुको अर्थ थिएन । राजनीतिक दलहरूले हालसम्म के गरे ? आफ्नो स्वार्थभन्दा माथि उनीहरू उठ्न नसकेका र आफ्नो पार्टीगत र व्यक्तिगत स्वार्थ पूरा गर्न लागि परेका हुनाले नै उनीहरूका विरूद्ध जनता खनिएका हुन् । दाहाल नै प्रधानमन्त्री रहेका बेला ललिता निवास जग्गा प्रकरणमा मुछिएका माधव नेपाल र बाबुराम भट्टराईलाई कानूनी कारबाही नगरी उन्मुक्ति दिने यिनै दाहाल होइनन् र ? आफ्नो स्वार्थका लागि जे गर्न पनि तयार दाहालकै कारण गणतन्त्र नै गन्हाएको हो ।

गलत...

दाहालको प्रयास जारी रहेको छ । राप्रपाले राजासहितको संसदीय व्यवस्था हनुपर्ने अडान लिएको हुनाले अब राप्रपाले दाहाललाई समर्थन गर्न सक्ने सम्भावना देखिएको छैन । राजावादीहरू एक जुट नभएको अवस्थामा समेत राप्रपा राजाको पक्षमा रहेको थियो ।

ललिता निवास जग्गा काण्डमा एकीकृत समाजवादीका अध्यक्ष माधव नेपाल र बाबुराम भट्टराई समेत मुछिएका हुनाले माधव नेपाल दाहालको पछाडि लाग्न बाध्य भएका हुन् । पुष्पकमल दाहालले सत्तामा हुँदा एउटा चरित्र देखाउने र सत्ता बाहिर हुँदा अर्को चरित्र देखाउने गरेका छन् । उनैका नेतृत्वको सरकार रहँदा नेपाल ग्रे लिष्टमा परेको सत्य वास्तविकतालाई ढाकछोप गर्न उनी लागि परेका छन् ।

नकारात्मक भाष्य निर्माण गर्ने क्रममा दाहाल सवैभन्दा अगाडि रहेका छन् । उनको पालामा भएका भ्रष्टाचार, कुशासन र मनोमानीले गर्दा नै माओवादीप्रति जनताको विशवास घट्दै गएको छ । अहिले जनतालाई झुक्याउनैका लागि फेरी सडक आन्दोलन गर्ने भन्दै मोर्चाबन्दी गर्दै आएका दाहालले अब राष्ट्रिय सरकार बनाउनुपर्ने उद्घोष गर्दै आएकाले फेरी सत्ताको नेतृत्वमा पुग्ने रणनीति लिएका भए पनि त्यो असम्भव रहेको छ ।

भ्रष्टाचारी...

विशिष्ट पदाधिकारीलाई राज्यले सेवा सुविधा दिनुपर्ने हुन्छ । छोराको घर हो मेरो होइन म छोराको घरमा बस्दिनँ भनेर राज्यको ढुकुटी लुट्न र लुटाउन पाइन्छ कि पाइँदैन सरकार ? मुलुक भ्रष्टाचारले आक्रान्त भएको छ ।

ठुला ठुला भ्रष्टाचारका काण्डमा पूर्व पदाधिकारीहरू र मन्त्रीहरू समेत संलग्न रहेका छन् । तर, राजनीतिक दाउपेच लगाएर भ्रष्टाचारमा सलग्न भएका व्यक्तिहरूले उन्मुक्ति पाउँदै आएका छन् । जनताले भ्रष्टाचारी भनेका व्यक्तिहरू पूर्व विशिष्ठ पदाधिकारीहरूसमेत रहेकाले के गरिब नेपाली जनताले तिरेको कर भ्रष्ट्राचारीहरूलाई पाल्न हो त ? त्यसकारणले गर्दा सरकारले अविलम्ब पूर्व विशिष्ट पदाधिकारी सम्बन्धी विधेयक खारेज गर्नुपर्दछ ।

नेपालमा हुने भ्रष्टाचार र बेथितिकै कारण नेपाल ग्रे लिष्टमा परेको छ । ग्रे लिष्टमा पर्नुको कारण आवश्यक पर्ने कानुन निर्माण नगर्न, सम्पत्ति शुद्धीकरणमा सरकार असफल भएको आरोप लाग्दै आएकोमा त्यस विषयमा सरकार अघि बढ्नुपर्नेमा पूर्व विशिष्ट ३२ जनालाई सेवा सुविधा बढाउने तर्फ सकरारको ध्यान जानु मुलुककै लागि दुर्भाग्यको विषय हो । बाबुराम भट्टराई प्रधानमन्त्री भएकै बेलादेखि पूर्व विशिष्ट पदाधिकारीलाई सेवा सुविधा बढाउने चलखेल भएकोमा अहिले गृहमन्त्री रमेश लेखकले त्यो कार्य अघि बढाउनुको अर्थ के ? भ्रष्टाचारी पाल्न जनताले कर तिरेको हो त ?

शासन नभएको...

कार्यकर्ताहरूले मात्र उठाउँदै आएका हुनाले नै जनता सडकमा आउन बाध्य भएका छन् वा बाध्य पारिएका छन् । विगत लामो समयदेखि नेपालको राजनीति व्यापारी र विचौलियाको कब्जामा फस्दै गएको छ । सुशासनलाई तथ्यमा भन्दा जनताको अनुभूतिमा मूल्यांकन गर्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैले यसको मूल आधार, आयाम र यसले समेट्ने विविध तत्वहरूको व्याख्या गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

अहिले जसले सुशासनको नारा बढी दिन्छन् त्यसैले कुशासन गरिरहेको अवस्था रहेको छ । पारदर्शिता, उत्तरदायित्व जनताको स्वामित्व समता यसमा चार खम्बा भएका भएपनि यी सबैलाई कुशासनले आफ्नो चक्रव्यूहमा राखेको छ । यसको एउटै कारण हो भ्रष्टाचार ! घुस नखाई कुनै काम हुन सक्ने अवस्था छैन ।

२०४६ सालको राजनीतिक परिवर्तन पछि जनताले राजनीतिक दलहरूप्रति ठुलो आशा एवं भरोसा गरेका थिए । तर, राजनीतिक दलहरूले जनताको आशा एवं भरोसालाई पूरा गर्न सकेनन् । भ्रष्टाचार बढ्दै जानु राजनीतिज्ञबाहेक जनताले आवश्यक पर्ने सेवा सुविधा नपाउनु, राजनीतिमा कालाव्यापारी र विचौलियाहरूको दवदवा रहनु, राजनीतिक आदेशबाट च्यूत हुनु नै जनतामा निराशा बढ्नुको प्रमुख कारण हुन् ।

२०६२/६३ को आन्दोलन र २०७२ मा नयाँ संविधान निर्माण पश्चात् मुलुकको विकास निर्माणमा फड्को मार्दछ भने राजनीतिक दलका नेताहरूको बोली अहिले फेरिएको छ । नेपालमा अहिले शासन नै छैन जस्तो देखिएको अवस्थामा जनताले सुशासन खोज्नुपनि नेपाली जनताका लागि अभिशाप नै भएको छ ।

भरतपुर र रत्ननगरका दुई सय ५३ सुकुमवासी घरधुरीलाई लालपुर्जा वितरण

चितवन । चितवनको भरतपुर महानगर र रत्ननगर नगरपालिकाका दुई सय ५३ भूमिहीन दलित तथा सुकुमवासी घरपरिवारलाई जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा (लालपुर्जा) वितरण गरिएको छ । भरतपुर महानगरपालिका वडा न ११ का एक सय १६, वडा नम्बर १५ का नौ र वडा नम्बर २६ का चार गरी एक सय २९ र रत्ननगरका एक सय २४ घरधुरीलाई आइतबार एक कार्यक्रमबिच लालपुर्जा वितरण गरिएको हो ।

लालपुर्जा वितरण गर्दै भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारणमन्त्री बलराम अधिकारीले अबको असारसम्म एक लाख भूमिहीन, सुकुमवासीलाई लालपुर्जा वितरण गर्ने बताए । भूमि समस्या समाधान आयोगमा नयाँ नेतृत्व आएपछि पहिलोपटक चितवनबाट जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा वितरण सुरू भएको हो । उनले भूमिसम्बन्धी समस्या समाधानका लागि सरकारले नयाँ कानुनको व्यवस्था गर्ने बताए । अहिले गौचरन, चिहानडाँडा, मध्यवर्ती क्षेत्र, वन क्षेत्र, नुन खर्कलगायतका क्षेत्रका बस्तीमा समस्या देखिएको बताउँदै उनले यस्ता समस्या समाधानका लागि सरकारले काम गरिरहेको बताए । सो अवसरमा भूमि समस्या समाधान आयोगका अध्यक्ष हरिप्रसाद रिजालले जनता राज्यका शक्ति भएकाले उनीहरूलाई जग्गाधनी प्रमाण पुर्जा दिनु सरकारको मुख्य दायित्व रहेको बताए । तीन वर्षभित्र १० लाख ९७ हजार ६ सय ७० जनाको समस्या समाधान गर्ने गरी काम अघि बढाइएको बताए । आयोगका उपाध्यक्ष सनतकुमार कार्कीले सुकुमवासी समस्या समाधानका लागि आयोगले तीव्र गतिमा काम गर्ने बताए ।

यस्तै, कार्यक्रमलाई सम्बोधन गर्दै भरतपुर महानगरपालिका प्रमुख रेनु दाहालले सुकुमवासीलाई जग्गा दिने विषयलाई राजनीतीकरण गर्न नहुने तर्क गरिन् । 'सुकुमवासीलाई लालपुर्जा दिने विषयमा भरतपुरमा कुनै पनि राजनीतिक गन्ध देखिनेछैन, उनले भनिन्, 'हामी नागरिकप्रति जिम्मेवार छौँ । स्थानीय सरकार भरतपुर महानगर जिम्मेवार छ ।'

स्थानीय र प्रदेशको काम संघले गर्नु संविधानको मर्मविपरीत : अर्थमन्त्री

काठमाडौं । उपप्रधानमन्त्री एवं अर्थमन्त्री विष्णुप्रसाद पौडेलले स्थानीय तह र प्रदेशले गर्ने काम संघले गर्नु संविधान र संघीयताको मर्म र भावनाविपरीत हुने बताएका छन् । आर्थिक वर्ष ०८२/८३ वर्षको बजेटसम्बन्धी अर्थ मन्त्रालयले भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयसँग गरेको छलफलमा अर्थमन्त्री पौडेलले स्थानीय तह र प्रदेशले गर्ने काम अब संघले गर्न नहुने बताएका हुन् ।

०७२ सालमा संविधानसभाबाट जारी संविधानमा संघको एकल अधिकार अनुसूची ५ मा, प्रदेशको एकल अधिकार अनूसूची ६ मा, स्थानीय तहको एकल अधिकार अनूसूची ८ र संविधानको अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशको साझा अधिकार उल्लेख छ । यसैगरी अनुसूची ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार उल्लेख छ । संविधानमा उल्लेख भएका अधिकारहरूलाई कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले अझ विस्तृत गरेको छ ।

अर्थमन्त्री पौडेलले संघीय सरकारको सीमामा रहेर मात्र नयाँ बजेटमा कार्यक्रम पेस गर्न आग्रह गरे । उनले सहकारी, जमिनको खण्डीकरण, बाँझो जमिन, अस्थायी बसोवास, सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण, भूमि बैंक, अभिलेखहरूको डिजिटलाइजेसनलगायतलाई सम्बोधन गर्ने गरी बजेट तथा कार्यक्रम प्रस्ताव पेस गर्न पनि आग्रह गरे । छलफलमा अर्थसचिव, भूमिसचिव, विभागीय प्रमुखलगायतको उपस्थिति थियो । नयाँ बजेट निर्माणसम्बन्धी यसअघि अर्थ मन्त्रालयले भौतिक, सहरी, ऊर्जा, स्वास्थ्य, उद्योग, खानेपानी, संघीय मामिला, कृषि मन्त्रालयबारे छलफल गरेको थियो ।

सुपारी आयात...

विदेशबाट आयात गरिएको सुपारी अवैध रूपमा भारत जाने गरेपछि सरकारले २०७६ चैत्र २४ गतेदेखि आयातमा पुरै रोक लगाएको थियो त्यसको एक वर्षपछि चैत्र ९ २०७७ बन्देज हटाई आयातका लागि कोटा निर्धारण गरेको थियो चार वर्षपछि फागुन १ गते राजपत्रमा सूचना जारी गरी सुपारी, केराउ र मरिचको आयत कोटा हटाइएको छ । अब कुनै पनि व्यापारीले आफूले चाहेजति सुपारी आयात गर्न सक्ने भएका छन् । पहिला सुपारी आयात गर्न ५ वर्ष उद्योग सञ्चालन भएको हुनुपर्ने अवस्था रहेकोमा सरकारले अब जसलाई पनि आयात गर्न दिने भएको छ । सुपारीको खपत गर्ने उद्योगहरू बढेका छैनन् । त्यसैले प्रष्ट हुन्छ तेस्रो मुलकुबाट सुपारी आयात गरि नेपालमा नै नआइपुग्दै भारतमा पुऱ्याइने प्रष्ट छ । नेपालबाट आयात र निर्यात कागजमै सिमित हुने अवस्था अब भएको छ ।

नेपालमा सुपारी इन्डोनेसिया, मलेसिया र क्यानडाबाट आयात हुने गरेको छ । आयातको मूल उदेश्य भनेको भारत तस्करी नै हो । भारतीय व्यापारीले सुपारी आयात गर्दा भारतमा प्रतिकिलो ३१५ रूपैँया भारतीय भन्दा बढी भन्सार तिर्नुपर्ने हुन्छ । तेस्रो मुलुकबाट नेपालमा आयात गर्दा भन्सारदर १०० रूपैँयामात्र भएकाले सुपारीको तस्करी हुने गरेको छ । तेस्रो मुलुकबाट आयात गरेर भारत तस्करी गर्ने मामिलामा भन्सार नीति पहिला देखि नै बद्नाम रहेको छ । सरकारले तेस्रो मुलुकबाट सुपारी आयात गर अनि भारतीय बजारमा बेच भनेरै चाहेजति सुपारी आयात गर्न दिने निर्णय गरेकाले भारत सरकार समेत यस्तो निर्णयले रूष्ट हुन सक्छ । त्यस कारणले गर्दा सुपारी आयात गर्न दिने निर्णय तत्काल सच्चाउनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

ओलीसँग...

समेत आफ्नो पक्षमा पार्ने रणनीतिमा दाहाल रहेका भएपनि नेपाली कांग्रेस र नेकपा एमालेको गठबन्धन नटुटेसम्म दाहालको केही चल्नेवाला छैन ।

त्यही कारणले दाहालले पछिल्लो सममया नेपाली कांग्रेसका सभापति शेरबहादुर देउवालाई प्रधानमन्त्री बन्न अफर समेत गरिसकेका छन् । दाहालको एकमात्र रणनीति भनेको नेकपा एमालेलाई सरकारको नेतृत्वबाट हटाएर प्रतिपक्षी बेञ्चमा पुऱ्याएर प्रधानमन्त्री ओलीसँग बदला लिनु नै हो ।

कांग्रेसले पनि पुष्पकमल दाहालको रणनीति बुझिसकेको र दाहालले कांग्रेसलाई पटक पटक धोका दिएको हुनाले अहिलेकै अवस्थामा कांग्रेस एमालेको गठबनधन तोड्ने पक्षमा कांग्रेस नरहेको कांग्रेस सूत्रले बताएको छ ।

उपभोक्ता हकको रक्षा गरौं ।

- प्रत्येक उपभोक्तालाई वस्तु तथा सेवा प्राप्त गर्ने हक हुन्छ,
- गणस्तरहीन वस्तु वा सेवाबाट क्षति पुगे कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने व्यवस्था छ ।

त्यसैले

- उपभोक्ता हकको बारेमा सचेत बनौं ।
- उपभोक्ता हकहित रक्षाको लागि एकजुट होऔं ।

नेपाल सरकार
विज्ञापन बोर्ड

सम्पादक/प्रकाशक : देवेन्द्र चुडाल • कार्यालय : बुद्धनगर, काठमाडौं • फोन : ४७९०२९५, मो. : ९८४१२५४८८५ • इमेल : devendrachudal@gmail.com • मुद्रण : सुनगाभा प्रिन्टिङ प्रेस, बागबजार